

שאלות חזרה איסור והיתר

יוסף סוראני

סימן סט

מהו שיעור זמן: מליחה כבישה, צליה?

תשובה:

א. שיעור זמן מליחה:

בהלכות גדולות (הלכות דם סימן סה) **כתב** שזמן שיעור מליחה הוא כשיעור צליה. **לדעת הרמב"ן** (חולין קיב. ד"ה 'ובהלכות') **והרמב"ם** (מאכלות אסורות ו, י) השיעור הוא שיעור אובייקטיבי בלי קשר לגודל החתיכה והוא בכדי הליכת מיל. **אמנם האור זרוע** (חלק א סימן תעד) **כתב** שיש לשער את שיעור המליחה כשיעור הצליה של אותה החתיכה. **בתרומת הדשן** (סימן קסז) **כתב** שיש לחוש לשיטת האור זרוע ולכן רגילים העולם למלוח שעה שזה שיעור המקסימלי של צליה, אך כתב שניתן לסמוך בשעת הדחק על שיטת הרמב"ם והרמב"ן ולהסתפק בשיעור מיל. **השו"ע סתם כדעת הרמב"ם** שאין למלוח פחות משיעור מיל. **והרמ"א הוסיף את דברי תרומת הדשן** שלכתחילה יש למלוח במשך שעה, ובדיעבד או לכבוד אורחים ניתן להסתפק בשיעור מיל. **הפתי"ש (יב) כתב** שמשמע מדברי הרמ"א שכל עוד לא בישל, אף אם הדיח, צריך לשוב ולהדיחו במשך שעה. **והביא הפתי"ש בשם הדגול מרבבה** שאם שהה יותר מחצי שעה יש להקל אחר שכבר הודח, אין צריך להפסיד מלח ולמולחו שנית: **הערוך השולחן כתב לחדש** (לו-לט) שכל היתרו של הרמב"ם לכך שדי בשיעור מיל מסתמך על כך שסבר שעוף צריך חליטה וע"י כך יוצא הדם הפנימי, ובעצם תפקיד המליחה הוא רק להוציא את הדם החיצוני בלבד ולזה די בשיעור מיל, אבל להלכה שאין עושים חליטה- תפקיד המליחה הוא להוציא אף את הדם הפנימי ולא מספיק לזה שיעור מיל. **ולכן כתב ערוך השולחן** שהמקל בשיעור מיל צריך לחלוט את הבשר, וכתב וכן אני מורה ובא והביא שכן כתב בהעמק שאלה (סח יג) אך השיג עליו במה שביאר שזו גם דעת השאילתות ובה"ג. **אך אח"כ סייג ערוך השולחן את דבריו וכתב:** "אמנם מה אעשה שאין המנהג כן וגם כל רבותינו הרא"ש והרשב"א והטור וכל הראשונים כתבו שיעור צליה ודחו דברי הרמב"ם מה שמצריך להטיל הבשר ברותחין הרי מבואר להדיא שאין סוברין כן וצ"ל דקבלה בידם דבשיעור זה די למליחה. **אמנם בהעמק שאלה כתב** שדבר שאינו מצוי אין בו מנהג ולכן קשה להקל כנגד פסק הגאונים והרמב"ם, ואין לנקוט 'תרי קולי דסתרי אהדדי' ולכן אן מולח רק כשיעור מיל, חייב לחלוט את העוף לאחר מכן.

ב. שיעור זמן כבישה

הקדמה – דין כבוש

בגמרות בפסחים (עו:) **ובחולין (צז:)** **מופיעה אימרתו של שמואל** הקובעת שמליח נחשב כרותח וכבוש כמבושל. **הגמ' בחולין (קיא:)** **דנה האם יש אמורא החולק על שמואל בעניין זה.** **הגמ' בתחילה הביאה שרבין אמר שר' יוחנן חולק על ב' הכללים של שמואל,** ולדעתו 'מליח אינו כרותח', ו'כבוש אינו כמבושל'. **אמנם אביי דחה את מסורת רבין בשם ר' יוחנן** שהרי תלמידו של ר' יוחנן- ר' אמי שבר כלי שנמלח בו בשר, משום שהוא בלע מהדם, ועל כרחך שרבו סבר שדינו של מלוח הוא כרותח. **אך הגמ' לא ביארה,** האם גם סוף דבריו של רבין נדחו, כלומר, האם לדעת ר' יוחנן כבוש נחשב כמבושל כדעת שמואל, או שבעניין זה אכן חולק ר' יוחנן על שמואל. **מדברי הנודע ביהודה (יו"ד קמא סימן קו ד"ה 'אמנם רואה אני') עולה שר' יוחנן אכן חולק על שמואל בזה.** **מכול מקום השו"ע פוסק שכבוש הרי הוא כמבושל, והולך בזה בעקבות הרא"ש** (ע"ז ב, כג, וכן ע"ז ה, יא) **והרשב"א** (תורת הבית ד, א) **ועוד.** **אמנם הרמב"ם לא הזכיר כלל זה,** רק הביא את הדין שדג טמא שכבשו עם דג טהור- אוסר עד מאתיים (מאכלות אסורות טו, לד). **וערוך השולחן (ב-ו) ביאר** שהרמב"ם סובר שהכלל של כבוש כמבושל, אינו כלל גורף ותלוי בכל מקרה לגופו, ערוך השולחן ביסס זאת על פירוש המשניות לרמב"ם (שביעית י, ז).

מהו שיעור כבישה ובאיזה חומר הוא נעשה?

המרדכי (ביצה סימן תרעד) **כתב בשם הראב"ה והיראים** שכבישה שאינה בחומץ נעשית רק לאחר ג' ימים כמבואר בע"ז (לג). שבכדי להוציא טעם מכלי- יש להשרותו ג' ימים. **הרא"ש** (חולין ה, מט וכן בע"ז ב, כ) **וכן המרדכי בשם ר' יצחק בר' אברהם כתבו** שבכבישת שאר משקין די בזמן של 'מעט לעת', כלומר- 24 שעות בשביל שייחשב כ'כבוש' כמבואר בחולין (קח). שיש חידוש בכך שבשר

וחלב לא נאסרים מתורה כאשר הם מושרים יחד יום שלם, ומשמע שבשאר איסורין, די ביום אחד בכדי שהאיסור יבלע בכלי ויאסור את הכלי.
וכתב הרא"ש שכבישה ע"י ציר נעשת בשיעור זמן שהתבשיל יעמוד על האש וירתח.
השו"ע בסימן קה פסק כדברי הרא"ש ששיעור כבישה הוא מעת לעת, ובמלח בשיעור רתיחה.
אך הוסיף השו"ע שאף בחומץ די בשיעור של רתיחה, ובפחות מכאן בכדי קליפה.
הש"ך (ב) והגר"א (ט) השיגו על השו"ע שהרי הרא"ש כתב במפורש (ע"ז ה, יא) שכבישה בחומץ דורשת 24 שעות, ומבואר שחומץ לא דומה לציר שהוא מלוח.
הש"ך הביא שהשארית יהודה הביא שהב"י עצמו כתב בתשובה שחומץ לא דומה למלוח (אמנם עיין באבקת רוכל סימן רטו שכתב כדבריו בשו"ע)
ערוך השלחן (יא) כתב שיש לחלק בין סוגי חומץ ואם הוא חזק דינו כציר ומבשל כזמן של כדי רתיחה, ואם חזק דינו ככל נוזל הדורש 24 שעות.

האם כבישה אוסרת רק כשהיא רצופה?
כתב החוות דעת (ב) שכבישה אוסרת רק כשהיא רצופה וא"א לצרף פעמים שונות.
וכן כתב רע"א בשם המעיל צדקה שאפילו אם הוציא את החתיכה מתוך המים והחזיר לאותו המים לאחר זמן מועט, אין זה נחשב כבישה רצופה ומתחילים למנות מחדש מעת לעת.
וכתב בערוך השלחן (יב) שאפילו אם רק החליף את המים אין לזה דין כבוש, אך בכבישה בחריף הסתפק במקרה זה.

ג. שיעור זמן צליה
הרמ"א בסימן עו סעיף ב פסק ע"פ האיסור והיתר (כלל ה) ששיעור צליה המכשיר לאכילה מן הדם הוא שיהיה ראוי להאכילה וזה חצי צלייתו כלומר כמאכל בן דרוסאי ע"פ הגדרת הרמב"ם.
 ובסימן עג סתם ביחס לכבד שיהיה ראוי לאכלה והש"ך (ב) הפנה לדבריו בסימן עו.

לפניך תיאור של בשר בצורה אוטומטית, חוה דעתך על התהליך. מה הן הבעיות?
ומה הן הפתרונות? וכיצד תהליך זה עונה על הדרישות ההלכתיות?
העופות מונחים על גבי מסילה נוסעת בתוך כלי מלא מים במשך חצי שעה.
משם נופלים העופות לכלי מלא מלח ומתערבלים שם בתוך המלח.
אח"כ הם נוסעים על גבי מסילה במשך שעה.
ומשם נופלים לג' כלים מלאים מים בזה אחר זה?

תשובה:

בכדי לענות על שאלה זו נקדים בקצרה מהם התהליכים הנדרשים במהלך המליחה ונדון איך וכיצד התהליך הנ"ל עונה על הדרישות:
המליחה מתחלקת למספק שלבים:
 1. הדחה
 2. מליחה
 3. ניפוץ
 4. הדחה

1. הדחה

חובת ההדחה קודם המליחה

בגמ' בחולין (ק"ג) קובע שמואל שאין הבשר יוצא מידי דמו אלא א"כ מולחו יפה ומדיו יפה יפה.
ומבאר בברייתא שצריך להדיח ואח"כ למלוח ואח"כ שוב להדיח.
 ומתבאר שם בגמ' שהדחה בבית המטבחים מועילה לצורך ההדחה הראשונה.
 הראשונים נחלקו בטעם של ההדחה הראשונה:

- **לדעת הרא"ה והסמ"ק** ההדחה נועדה בכדי שהדם החיצוני לא ישוב ויבלע בבשר.
- **אמנם הר"ן סבר** שמטרת ההדחה היא לרכך את הבשר כדי שהמליחה תוכל להוציא את הדם מבפנים.
- **אף הרשב"א סבר** שמטרת ההדחה היא לאפשר למלח להוציא את הדם, אלא לדעתו אין זה נעשה מכוח הריכוך, אלא בכדי שהמלח יוכל להדבק בבשר (אמנם הוסיף גם את טעמו של הר"ן).
- **המרדכי ביאר** שמטרת ההדחה היא לאפשר למלח להוציא את הדם מן הבשר, וכל שיש דם חיצוני, המלח נבלע מן הדם החיצוני וממילא נמנע ממנו לפעול את פעולתו בדם הפנימי.

השו"ע פסק בסעיף א שבמידה ונחתך הבשר, יש צורך בהדחה נוספת, ומשמע שסובר שהמליחה נועדה להעביר את הדם החיצוני.

ולעומת זאת הביא בלשון 'סתם' בסעיף ב שאם מלח קודם ההדחה - הוא יכול לשוב ולהדיח פעם נוספת (אמנם הוסיף ויש חולקים), ומשמע שהמטרה בהדחה היא הריכוך, ולא מהחשש שהדם יחדור פנימה, שאם החשש היה שיחדור פנימה היה על הבשר להיאסר וכפי שכתבנו ב"מ הראשונה (אמנם ניתן לבאר שהשו"ע סבר כמדרכי שהמטרה היא לאפשר מליחה, אלא שהדם חוסם זאת, ולכן אם לא הדיח קודם, הוא יכול לשוב ולהדיח, וכן הביא בילקוט יוסף בשם אביו בתשובה (עמוד רנו)).

הרמ"א פסק בסעיף א שיש לשרות אתם הבשר במים חצי שעה, וזה תואם לקבוצה הסוברת שהמטרה בהדחה היא לרכך את הבשר ולאפשר למלח להוציא את הדם.

אמנם בסעיף ב כתב הרמ"א שהמנהג לאסור את הבשר במידה ומלח ללא הדחה, ולא ניתן להדיחו שוב. ובפסטות נראה שהרמ"א נקט לחומרא כז' הדיעות.

הש"ך (ג) כתב שהעיקר להלכה שהצורך בהדחה, הוא בשביל להסיר את הדם החיצוני ולא בשביל ריכוך הבשר וכפסק הרמ"א בסעיף ב.

אופן ההדחה

בהגהות שערי דורא וכן באיסור והיתר מתבאר שיש צורך בשריה קודם ההדחה, וזה תואם לדיעות שמטרת ההדחה היא לרכך את הבשר.

השו"ע לא הזכיר את הצורך בזה.

אמנם הרמ"א כתב שלכתחילה יש להשרות חצי שעה, אך בדיעבד מועילה רק הדחה.

הש"ך סבר בדעת הרמ"א שאם הדיח טוב, בדיעבד לא דורשים ממנו להשרות אף קודם שמלח, ואם הדיח הדחה מועטת יש לו להשרות שוב, אך אם מלח לא נאסר.

ההדחה בתהליך

לפי המתבאר עד כאן מובן מדוע יש צורך בכך שהעוף יהיה בכלי מלא מים במשך כחצי שעה בכדי לרככו בכך לצאת ידי חובת כל השיטות.

2. מליחה

סוג המלח

מבואר בגמ' בחולין (ק"ג) כי רב דימי מלח במלח גלניתא שהוא עבה.

לדעת הרמב"ם (מאכלות אסורות ו, יא) יש צורך דווקא במלח עבה משום שהמלח הדק נבלע בבשר ולא מוציא דם.

אמנם הרא"ש (חולין ה, מז) סבר שמלח דק עדיף משום שהוא נדבק טוב בבשר, והחידוש של הגמ' שאף מלח גס מועיל.

גם בדעת רש"י עולה שהמליחה מועילה בשני סוגי המלח, ובמלח דק אין צורך בניפוץ.

הב"י כתב שנראה להכריע שהמלח צריך להיות דק מספיק בכדי שלא יפול מהבשר, אבל לא דק כקמח שנבלע ולא מוציא את הדם, וכתב שיתכן שאף הרמב"ם והרא"ש מודים לגדר זה ולא חולקים, וכך המנהג בפועל, וכן הכריע בשו"ע.

הרמ"א כתב שאם יש לו רק מלח דק כקמח יכול למלוח בזה.

וכתב הגר"א (יח) שכל הפוסקים חולקים על הרמב"ם ומכשירים בכל סוגי המלח, ולכן לעיכובא אין לילך אחר דעת הרמב"ם.

ובערוך השולחן (כו) כתב לחדש שיש חילוק בין מלח ים למלח הרים, ובמלח ים עדיף דק, ובמלח הרים עדיף גס, והרמ"א התיר למלוח בדק דווקא המלח ים, עיי"ש בדבריו.

המלח בתהליך

לא התבאר באיזה מלח מולחים ומסתבר שמולחים במלח המצוי שהוא דק מספיק בשביל להדבק אך לא נבלע כקמח.

האם יש צורך במליחה מב' הצדדים?

הרשב"א (תורת הבית ג, א) כתב שאין צורך למלוח משני הצדדים והראיה שלא חילקו בין חתיכה גדולה לקטנה, אך מכול זה מצוה מן המובחר.

אמנם הרא"ש (חולין ח מג-מד) הצריך שלא ישאר מקום בלי מלח ובתרנגולים הצריך שיפתח מבפנים, בעוד הרשב"א כתב במפורש אין צורך.

הטור אכן סבר שהרא"ש והרשב"א חלוקים.

אך הב"י כתב שנראה שאין מחלוקת שהרי אף הרשב"א הצריך מליחת ב' צדדים לכתחילה, ואף הרא"ש יודה שדי במליחת צד אחד בדיעבד.

אמנם הביא הב"י שאכן דעת המרדכי (חולין תשיט) **לאסור** תרנגולת שנמלחה רק מבחוץ.

והביא המורדכי שרבינו יהודה התירה אך רק ע"י צליה.
השו"ע פסק כפי הבנתו בדעת הרשב"א והרא"ש שיש למלוח ב' צדדים לכתחילה, אך בדיעבד די בצד אחד.
והרמ"א כתב שיש להחמיר בדיעבד אם לא במקום צורך.
הב"ח סבר שאין להקל כשלא מלח מב' הצדדים אך ניתן להקל כשלא הגיע המלח להכל.
ומדברי הש"ך (כ) נראה שיש להחמיר רק אם לא מלח כלל מב' הצדדים, אך כשמלח ולא הגיע לכולו אין להחמיר כלל, וכן הסיק הט"ז אף בדעת הרמ"א.

כמה מלח צריך?
מבואר בתרומה (סימן סב) שצריך שיהיה במלח כמות מלח כזו שלא יהיה ניתן לאכול את הבשר מחמת מלחו וכן פסק השו"ע.

זמן המליחה
בשאלה הקודמת כבר התבאר כי לדעת הרמב"ם והרמב"ם די בשיעור מליחה בכדי הליכת מיל שהוא 18 דקות.
והרמ"א פסק על פי תרומת הדשן שלכתחילה יש למלוח במשך כשעה.
והבאנו שערך השולחן רצה לומר וכן הסיק הנצי"ב למעשה שכל עוד לא חולטים טת הבשר יש מעיקר הדין להצריך מליחה של לכל הפחות 36 דקות.

המליחה בתהליך:

כל צדדיו - בתהליך מתבאר כי העופות מתערבלים בתוך המלח, וא"כ נמצא שנמלחים מכול צידהם.

הבעיה:

עדיין לא פשוט לי שהמלח נכנס גם פנימה כפי שהצריך השו"ע לכתחילה, והרמ"א החמיר בזה אף בדיעבד.
ואמנם כתבו הט"ז והש"ך שאין צורך שהמליחה תגיע לכל מקום, אך נראה שיש צורך שתכנס פנימה, ויש לעיין האם הערבול מועיל בזה.

לגבי זמן המליחה - מתבאר שהעוף נשאר במלחו עד שעה וזה כדעת הרמ"א, ויוצא שזמן המליחה הוא טוב ומהודר לכל הדיעות.

3. ניפוף

מבואר בגמ' כי יש לנפץ את המלח קודם שמדיחים אותו בהדחתו האחרונה, ובתהליך לא הוזכר כלל פעולת ניפוף, אך כפי שיתבאר אין בזה כלל בעיה:
לגבי הצורך בניפוף סבר רש"י שאין צורך כשהוא נמלח במלח דק.
והרשב"א סבר להיפך שאין צורך כשהוא נמלח במלח גס.
השו"ע הצריך ניפוף ולא חילק בין סוגי המלח, אך כתב שהדחה נוספת (מעבר לשתי ההדחות שיתבארו לקמן, יכולות להוות תחליף לניפוף.
מדברי הרמ"א עולה לכאורה ששריה במים מהווה תחליף לניפוף.
ותמה על כך הש"ך
וכתב הש"ך שיתכן שכוונתו להוסיף ג' הדחות מעבר להדחה בכלי.
עוד הציע הש"ך שיתכן שבאמת הוא מתיר בלי ניפוף כשההדחה הראשונה חזקה וכתב שהוא דחוק.

הניפוף בתהליך:

כפי שכתבתי לא הוזכרה פעולת ניפוף בתהליך אך אין בכך בעיה, משום שמוזכר ג' הדחות וזה מהווה תחליף לניפוף הראשון כמבואר בשו"ע.

4. הדחה בתרייתא

הזכרנו כבר כי מבואר בגמ' (ק"ג) שצריך להדיח את הבשר יפה יפה, וכן מבואר שצריך להדיח גם קודם המליחה וגם לאחריה.
הראשונים פירשו את ההגדרה של הדחה יפה יפה, לגבי ההדחה האחרונה ונחלקו בפירוש הדברים:
הרמב"ם (מאכלות אסורות ו,י) **כתב**: "ואחר כך מדיחו יפה יפה עד שיצאו המים זכים", ולא ציין למספר פעמים מסויים.

הרא"ש (חולין ח, מד) **כתב**: "ואחר ששהה כדי צליה רגילים לרחצו שני פעמים: ראשונה להעביר המלח והדם. ושניה להעביר לחלוחית המים הראשונים שנשארו".

הסמ"ק (סימן רה) **כתב** שצריך ג' הדחות אך אם הדיח פעם אחת בטוב אין הקפד בזה. **באור זרוע** (בשר בחלב, תעד) **כתב גם כן** שצריך להדיח ג' פעמים (האחת להעביר המלח, שניה להעביר מים ראשונים ושלישית להעביר לחלוחית מים ראשונים שעברו לשניים), אך בשונה מהסמ"ק כתב שרק אם הדיח פעמים יש להתיר בדיעבד, **וכן כתב האגור** (אלף קצא).

אמנם הב"י והד"מ (ח) דחו שיטה זו וכתבו שדי בהדחה אחת בדיעבד (ושניהם התייחסו רק לאגור). **השו"ע פסק** שבנוסף לניפוץ שהתבאר לעיל (או הדחה שמחליפה אותה) יש להדיח עוד ב' פעמים. **והרמ"א הביא את דעת האור זרוע** שיש להדיח ג' פעמים, וכתב שכך יש לנהוג לכתחילה, אך ביאר שהניפוץ או ההדחה הראשונה נחשבים כאחד מההדחות. ולכאורה יוצא שאין נ"מ ביניהם, אך הבאנו לעיל שמהשך הרמ"א משמע שהדחה מועיל ללא ניפוץ ושהציע הש"ך שמא הרמ"א הצריך הדחה נוספת.

ההדחה בתהליך:

מבואר כי בתהליך העוף נופל לג' חביות מים בזה אחר זה, וביארנו לעיל שההדחה הראשונה מהווה תחליף לניפוץ, וכן כי בפשטות נראה שהדחה ג' פעמים מועילה בין לשו"ע ובין לרמ"א, (אלא שהציע הש"ך שמא הרמ"א הצריך ג' הדחות מלבד ההדחה הראשונה ויש לעיין בזה

לסיכום:

נראה כי התהליך אכן עונה על כל ההגדרות הנדרשות במליחה.

- ✓ **הדחה קמייתא** - נעשתה הדחה במשך חצי בכלי מלא מים וכדעת הרמ"א ע"פ הגהות שערי דורא ותרומת הדשן
- ✓ **מליחה מב' הצדדים לכתחילה** - העופות נמלחים בכלי מלא מלח ומתערבלים שם בתוך המלח, ולכאורה זוהי מליחה מכל הצדדים ע"פ הכרעת השו"ע בהבנת דעת הרא"ש והרשב"א.
- ✗ **מליחה בפנים העוף לכתחילה** - לא ברור לי האם לכתחילה יצאו ידי חובה במליחה בתוך פנים העוף וכהכרעת השו"ע.
- ✓ **זמן המליחה** - מתבצעת מליחה במשך שעה כשהם נוסעים על גבי מסילה וכהכרעת הרמ"א ע"פ תרומת הדשן (וכפי שכתבו ערוך השולחן והנצי"ב אף בדעת הרמב"ם שאר פוסקים היות ואנו לא חולטים את העוף)
- ✓ **ניפוץ** - מתבצעת הדחה הקודמת לשתי ההדחות האחרונות שהיא תחליף לניפוץ כמבואר בדעת הרמ"א והשו"ע.
- ✓ **הדחה בתרייתא** - מתבצעות ב' הדחות נוספות ובזה יוצאים ידי דעת הסמ"ק והאור זרוע המצריכים בה"כ ג' הדחות וכהכרעת השו"ע והרמ"א.

כלי ששורים בו בשר מה דינו, ומה הדין באם יחזרו וישרו בו בשר מעת לעת?

תשובה:

א. כלי ששורים בו בשר מה דינו?

כתב האיסור והיתר הארוך (ב, ז) שאסור לכתחילה לשים מים רותחין בכלי ששורים בו בשר, אפילו במדה והבשר שהה שם רק שעה אחת, ואף צונן, בכדי שלא להטריף את הכלי. **וכתב הרמ"א** שאם הוא יבש וצונן מותר. **וכתב הרמ"א** שלכתחילה ודאי שאף ברותח יש להכשיר את התבשיל ששהה בכלי זה, משום שהכלי כשר, וזו רק גזירה שמא לא הדיחו יפה. **אמנם כתב הרמ"א ע"פ האיסור והיתר** שאם הבשר שהה בכלי כשיעור כבישה של מעת לעת, הכלי נאסר, אך מותר לשרות בו בשר נוסף, משום שלא משהים את הבשר הנוסף כשיעור כבישה, וממילא הוא לא יבלע מכלי האיסור.

ב. מה הדין אם השרו בשר בכלי מעת לעת, וחזרו והשרו בשר שני מעת לעת?

הש"ך (י) כתב שגם אם ישרה את הבשר השני מעת לעת - בדיעבד יהיה הבשר כשר, משום שכאשר הוא נכבש כבר עבר מעת לעת נעשה כבר טעם הבשר פגום **אמנם הפרי חדש** (קה, א) **חולק על הש"ך וכותב** שהפגם מגיע רק לאחר המעת לעת, ואילו הכבישה נעשית בסוף המעת לעת, ויוצא שהכבישה קודמת לפגם. **מדברי הט"ז בסימן קה (א) עולה כדברי הש"ך** שהיות והפגימה והבליעה באים יחד אין לאסור.

אמנם המ"א (תמוז, טז) **סבר** שיש לאסור את הכלי בדיוק מהטעם שהט"ז היקל- וכתב שהיות והבליעה והפגימה באים יחד יש לאסור

בפלתי (קה, א) **וכן בחוות יאיר** (סימן קד) **כתבו טעם אחר לאסור** והוא שהבליעה נעשית לאט לאט בתוך 24 שעות אלא שהטעם מורגש רק בסוף 24 שעות, וממילא יוצא שהבליעה קדמה לאיסור. **אף ערוך השולחן** (טז) **נטה לאסור מ2 טעמים אלו**, וציין לכך שהט"ז בסימן קה חלק על האיסור והיתר הארוך ודברי הרמ"א שם שאסור ויש להכריע כמותם וכהכרעת המ"א בסימן תמוז

מה ההבדל בין חתיכת בשר שלא נמלחה ונפלה לאחרות שנמלחו, לחתיכת בשר ששהתה ג' ימים בלי מליחה ונפלה לאחרות?
האם קיים המושג של חתיכה הראויה להתכבד שאפילו באלף לא בטיל בזה?

תשובה:

בשר שהתבשל בלא מליחה והתערב עם חתיכות אחרות

כתב באיסור והיתר הארוך (שער ז אות ג) שחתיכת בשר שלא נמלחה שנתערבה בתוך התבשיל מתבטלת כשאר איסורין ברוב, ואע"פ שחתיכה הראויה להתכבד אינה מתבטלת (עיין לקמן סימן קא), מכול מקום כאן החתיכה אינה אסורה מחמת גופה אלא מחמת הדם שבה, ולכן היא מתבטלת, **וכן פסק הרמ"א**. **אמנם בסימן שלנו פסק הרמ"א דין זה** ביחס לבשר ששהה ג' ימים ללא מליחה שלא מועילה לו מליחה שנית, וכפי שיתבאר לקמן בסעיף יד, **ופסק** שאם נתערב עם חתיכות אחרות הוא בטל ברוב. **ומקורו בתרומת הדשן** (סימן קע) **שביאר** שאין זה נחשב כדבר שיש לו מתירין שניתן לאכלו בצלי, משום שלמה שנאסר אין דרך להתירו וכדעת המהר"ם שהכריע כמותו השו"ע בסימן קב. **אמנם הש"ך** (נז) **התקשה** שהיות ומדובר פה במין שלא במינו, אין להתיר תערובת יבש ביבש ברוב עד שיהיה שישים כנגד.

רוב הראשונים ביארו שזאת משום שיש חשש שיבשלם ואז יעבור על איור תורה ובאיסור והיתר מבואר שזה בכדי להצריך את האדם להפריד.

וכתב הש"ך שלפי רוב הראשונים לא קשה מדוע התרנו בבשר ששהה ג' ימים וכפי שפסק השו"ע משום שזה איסור דרבנן ולא גוזרים בו שמא יבשל, אבל הרמ"א הקל אף בבשר שלא נמלח מדאורייתא וזה קשב. **כמו כן כתב הש"ך** שעל האיסור והיתר שהוא מקור דין הרמ"א לא קשה מדוע היתר גם באיסור דאורייתא, שהרי לדעתו הטעם שיבש ביבש לא בטל במין שאינו במינו ברוב, הוא בכדי להצריכו להבדיל ביניהם, וטעם זה לא שייך באיסור דם שבלוע בתוך הבשר ולא ניתן להפרידו.

על כן נשאר הש"ך בצ"ע על הרמ"א שהקל בחתיכה שלא נמלחה שנתערבה עם שאר חתיכות בביטול ברוב. **אמנם בנקודות הכסף כתב בנו של הש"ך שלא ירד לסוף דברי הש"ך** שהרי מדובר פה באיסור דרבנן, שהרי דם שבשלו אסור רק מדרבנן כפי שהסיק הש"ך בס"ק עו (עיין לעיל בהקדמה לסימן זה בעמוד **שגיאה!** **הסימניה אינה מוגדרת**). והש"ך עצמו בסימן קט ס"ק ט כתב שבמין שבאינו מינו באיסור דרבנן די בשישים. **וכדברי בנו של הש"ך כתב הפרי חדש**. (מח).

לסיכום:

הרמ"א סבר שאין הבדל בין חתיכת בשר שלא נמלחה ונפלה לאחרות שנמלחו לבין בשר ששהה ג' ימים ונתערב, ובשניהם ניתן לבטל ברוב.

אך הש"ך סבר שרק לדעת האיסור והיתר ניתן להקל בחתיכת בשר שלא נמלחה אף במין שלא במינו משום שלא ניתן להפריד את הדם, אבל לדעת רוב ראשונים שמין שלא במינו לא בטל ברוב מחשש שמא יבשל, אין להתיר חתיכה שלא נמלחה שאסורה מהתורה.

בנו של הש"ך תמה עליו שאף חתיכת דם שלא נמלחה לא נאסרת מדאורייתא בבישול משום שדם שבישלו אסור רק מדרבנן.

וביחס לשאלה השניה, כתב האיסור והיתר שלא שייך מושג של חתיכה הראויה להתכבד בדבר שלא אסור מחמת גופו, אלא מהדם שבו.

(ועיין בסימן קא שכן פסקו השו"ע והרמ"א, אמנם שם הציג הרמ"א את האיסור והיתר כחולק, ונראה שהאיסור והיתר מחלק בין גבנות עכו"ם לשאר איסורים ואכמ"ל)

באר ופרט ד' דרגות באיסור דם: 1. כרת. 2. לאו. 3. דרבנן. 4. מותר

תשובה:

נאמר בתורה "וכל דם לא תאכלו" (ויקרא ג, יז), איסור זה מוזכר בתורה במקומות רבים:

ונאסרו בזה חמשת סוגי דמים:

1. דם חולין.
2. דם קודשים.
3. דם הכיסוי (דם חיה ועוף שחזר וגילהו).
4. דם האברים.

5. דם התמצית.

כעת נפרט את דרגות האיסורים השונים מכרת עד היתר גמור:

1. בכרת

האוכל כזית דם במזיד חייב כרת שנאמר: "כל נפש אשר תאכל כל דם ונכרתה הנפש ההיא מעמיה" וכן פסוקים נוספים.
איסור הכרת שייך בין בדם חולין ובין בדם קודשים ובין בדם הכיסוי.
אך אין חיוב כרת בדם התמצית שמתמצה לאחר מיתה, אלא רק בדם שהנפש יוצאה בו.

2. לאו

על דם האברים עובר בלאו, אך זה דווקא דם שפירש מן האיבר ויצא החוצה.
וכן על דם התמצית עובר בלאו (רמב"ם מאכלות אסורות ו, ד).

3. מדרבנן

- א. **דם האדם** - רמב"ם (מאכלות אסורות ו, ב) סבר שדם האדם מותר מן התורה, אך אסור מדרבנן.
- ב. **דם דגים** - מבואר במשנה שהותר מן התורה אך אסור מדרבנן משום מראית עין.
- ג. **דם חגבים** - כנ"ל.

4. מותר

דם אברים שלא פירש מותר מן התורה, לכן מותר לאכול בשר חי בלא מליחה אך לא עם החוטים שהדם בהם ככנוס ועומד וכן צריך להדיח מהדם שעליו שהוא בעין

האם דם שבשלו אסור מהתורה או מדרבנן? הוכח מה דעת השו"ע בזה
ציין לפחות ד' נ"מ לדינא שיש לנו בזה.
מה שורש המחלוקת, והאם היא גם בדם שיוצא ע"י בישול ומליחה?

תשובה:

נחלקו הראשונים, אם האיסור מדאורייתא לאכול דם קיים גם במידה והדם בושל או שנמלח (אין הכוונה שהבשר נמלח, וממילא יצא הדם, אלא שהדם עצמו עבר תהליך של מליחה) כפי שיבואר להלן:
בגמרא במסכת מנחות (כא.) אומר זעירי בשם רב חנינא אומר שאין איסור מן התורה לאכול דם שכבר בושל. וכן לעיל אמר רב יהודה בשם זעירי שהוא הדין לבשר שהומלח.
אביי הקשה על דין זה מהמבואר בבבלי שמי שאכל דם לאחר שקרש-חייב עליו, ומשמע שאין יתרון בכך שהדם הקרש, וא"כ הוא הדין בדם שבושל שיש לחייב עליו.
ותירץ לו רבא שיש לחלק בין דם שקרש מחמת האש שאינו חוזר לקדמותו, ושוב אין לחייב על אכילתו, לבין דם שקרש מחמת חמה שהוא חוזר לקדמותו ויש לחייב עליו.
הקשה אביי על רבא, שיש לפטור אף מה שנקרש מחמת החמה על אף שהוא חוזר לקדמותו כדברי ר' יוחנן שדם שקרש פטור עליו, הוא והוא כבר נדחה פעם אחת ומכוח זה נדחה לעולם.
ולבסוף נזכר רבא מכוח דברי אביי שיש לחלק בין חטאות פנימיות שהואיל ונדחה, שוב אינו מתחייב על הקרבת אכילת דם, לבין חטאות חיצוניות שהואיל וראוי לנתינה על גבי המזבח יש להחשיבו כראוי.
ומבאר הגמ' שכל זה נאמר בדעת ר' יוחנן, אך רבא סבר שלעולם יש לחייב על דם שקרש, ואין לחלק בזה בין חטאות פנימיות לחיצוניות, מפני שהוא ראוי לחטאות חיצוניות.
רב פפא הסיק מדברי רבא שכל שיש כנגדו ראוי שחייב, שאף דם של חמור שנקרש חייבים עליו, הואיל וכנגדו בבהמה טהורה ראוי לנתינה על גבי מזבח.
ונחלקו הראשונים אם דברי רבא שהסיק שיש לחייב גם על דם שנקרש, אמורים דווקא במציאות שנקרש ע"י חמה, אבל ע"י האור לעולם אין לחייב, הואיל ומעולם לא חוזר להיות ראוי, ויוצא שרב חולק רק על ר' יוחנן ולא על זעירי, או שרבא סובר כן אף לגבי דם שקרש מחמת האור, שהיות וכנגדו ראוי על גבי מזבח יש לחייבו.
במיוחס לרשב"א במנחות כתב במפורש שלמסקנת הגמ' אין חילוק בין הוקרש ע"י חמה להוקרש ע"י אש וב2 המקרים יש לחייב, הואיל והוא ראוי לנתינת דם בקרבנות החיצוניות.
וכדבריו משמע גם מדברי רש"י בחולין קט. (ד"ה 'הלב') **שכתב** שדם שבושל איסורו מדאורייתא.
ודברי רש"י מתבססים על הגמרא בכריתות (כב.) שם נאמר שבלב בהמה שיש בו דם כזית, האוכל אותו חייב כרת.
עוד כתב הריטב"א (חולין קט.) **שיתכן שרש"י ביסס דבריו על הגמרא בחולין (קיא.)** שכתבה לענין כבד שבושל שאיסור דמו מדאורייתא.

אמנם ראשונים רבים (רשב"א חולין קט, ריטב"א חולין קט, תוס' חולין קט, ד"ה 'הלב קורעו, וכן בתוס' חולין קיא, ד"ה 'ידם דאורייתא') **סברו** שכל מה שאמר רבא שיש לחייב על דם שנקרש, זה דווקא כשנקרש ע"י חמה, הואיל וחוזר לקדמותו, וכל העניין הוא שאין לומר שנדחה לזמן מסוים הואיל והיה ראוי לגבי המזבח¹.

הב"י בסימן פז דייק מדברי הרמב"ם (מאכלות אסורות ט, ו) שדעתו כדעת רש"י שיש לחייב על אכילת דם שבושל, משום שכתב הרמב"ם שהמבשל דם בחלב - פטור ואינו לוקה על אכילתו משום בשר בחלב, ומשמע שרק משום בשר וחלב אינו לוקה באכילתו, אך לוקה על אכילת דם.

וכן הבינו הלחם משנה והש"ך (פז, טז) **בדעת הרמב"ם**.

אך כתב הש"ך כי להלכה אנו נוקטים שהאיסור לאכול דם מבושל הוא מדרבנן בלבד.

וכן הסיקו הפרי חדש (תחילת הסימן והערך השולחן (סז, ו).

אמנם השו"ע בסימן פז סעיף ו העתיק את לשון הרמב"ם, ומשמע שסבר כמותו שיש איסור באכילת דם אף לאחר הבישול.

עוד יש לציין שהרשב"א (חולין קיא) **כתב בשם העיטור** שאף לסוברים שאין איסור בדם שבושל, הכוונה שאין לוקים עליו, אך אסור מהתורה מדין חצי שיעור.

וכן בכרתי (א) **נטה לצדד בדעת רש"י והרמב"ם**, ותמה על תמיהת האחרונים בשיטה זו, ע"ש בדבריו.

אך בילקוט יוסף האריך להוכיח שדעת השו"ע היא שהאיסור הוא מדרבנן בלבד, ובסימן פז נגרר אחר לשון הרמב"ם ע"ש בראיותיו.

בילקוט יוסף (עמוד רמא) **מביא נפקא מינות** לשאלה אם איסור דם שבישלו הוא מדאורייתא או מדרבנן:

1. כשנתערב, אם מותר להוסיף עליו כדי שיהיה שישים לבטלו.
2. נתערב הדם בתבשיל ויש ספק אם באותו הזמן היה שישים כנגד, אם יש להקל כספק דרבנן או להחמיר כספק דאורייתא
3. ספק אם נפל דם לכלי ראשון, אם יש להקל כספק דרבנן או להחמיר כספק דאורייתא.
4. אם יש ספק אם נמלח הדם או לא.
5. אם יש לקבל עדות קטן להכשיר.
6. אם יש לקבל עדות עכו"ם להכשיר.

מה דין דם שפרש ממקום למקום? (דעת רבותינו הראשונים, ומה דעת השו"ע בזה)?

תשובה:

נחלקו הראשונים מה הדין בדם שפירש ממקום למקום:

הרשב"א (שו"ת א, תסו) **רבנו פרץ** (הובא ברא"ש חולין ח, מט) **איסור והיתר** (כלל י דין ח) **סברו** שדם שפירש ממקום למקום נאסר אך מספק.

תוס' (חולין יד.) **והרא"ש** [חולין א, יט ובתשובה נ, יז] **סברו** שדינו כדם אברים שלא פירש שמותר אף מדרבנן. **המגיד משנה** (מאכלות אסורות ו, יט) **ביאר בדעת הרמב"ם** שלדעתו כל דם אסור ללא חליטה, ולא הותר אלא מה שהוצמת בבשר.

מהכרעת הרמ"א בסימן סט סעיף יח עולה שהכריע שדם אברים שפירש ממקום למקום אסור, ולכן אסר את כל הבשר ששהה בכלי שאינו מנוקב, ולא רק את החלק ששהה ברוטב משום שסבר כרבינו פרץ שהדם מפעפע בכל הבשר ועובר ממקום למקום בבשר וזהו דם אברים שפירש שנאסר וכן מפורש בתורת חטאת (כלל יב דין ט).

וכן הכריעו הש"ך (עד) **והט"ז** (מד).

אך השו"ע פסק שאין להחמיר בזה ולאבד ממונם של ישראל וכדעת הרא"ש.

ועל אף שהיה מקום להבין שהשו"ע פסק כרא"ש שאין לנו להניח שהדם מפעפע, אך אם ודאי שהיה מפעפע אף השו"ע היה אוסר.

מכל מקום ברא"ש מבואר שהקל בכל דם שפירש כמבואר בתשובה.

והרב עובדיה יוסף (יביע אומר יו"ד ח, ט) **האריך להוכיח שכך דעת השו"ע**.

דם שנצרר בחיי הבהמה האם מועילה מליחה?

תשובה:

¹ובריטב"א משמע שהבין שאף רש"י למד כן, אלא שסבר שזה אמור דווקא ביחס לקודשים, אך לעניין חולין יש לאסור מכול מקום ועיין בכרתי ופילתי שהבין כדברינו וכן בערוך השולחן (זו, ו).

נאמר בגמ' בחולין (צג:) כי "אומצא דאסמיק, חתכה ומלחה אפילו קדרה שפיר דמי. תליה בשיפוד מידב דייב ושרי".
כלומר יש צורך לחתוך את הדם שנצרך קודם המליחה ובצליה אין צורך בזה.
ז"א שמליחה לא מועילה לדם שנצרך.

הדחת הבשר: באר את כל הטעמים שנמצאו בראשונים להדחה זו. מה הנ"מ להלכה בין טעמים אלו? מתוך הנפ"מ שביארת, הוכח כיצד השו"ע והרמ"א הכריעו בטעמים אלו

תשובה:

חובת ההדחה

מבואר בחולין (קג.) שיש להדיח את הבשר קודם המליחה, ומתבאר בגמ' כי למעשה אין מחלוקת בזה, וכולם מודים שהדחת בית המטבחים תועיל בעניין זה.

טעמי ההדחה:

נאמרו בראשונים טעמים רבים להדחה ונסכם את ד' המרכזיים שבהם:

חובת ההדחה קודם המליחה

בגמ' בחולין (קג.) קובע שמואל שאין הבשר יוצא מידי דמו אלא א"כ מולחו יפה ומדיחו יפה יפה. ומבאר בברייתא שצריך להדיח ואח"כ למלוח ואח"כ שוב להדיח. ומתבאר שם בגמ' שהדחה בבית המטבחים מועילה לצורך ההדחה הראשונה. הראשונים נחלקו בטעם של ההדחה הראשונה:

- **לדעת הרא"ה והסמ"ק** ההדחה נועדה בכדי שהדם החיצוני לא ישוב ויבלע בבשר.
- **אמנם הר"ן סבר** שמטרת ההדחה היא לרכך את הבשר כדי שהמליחה תוכל להוציא את הדם מבפנים.
- **אף הרשב"א סבר** שמטרת ההדחה היא לאפשר למלח להוציא את הדם, אלא לדעתו אין זה נעשה מכוח הריכוך, אלא בכדי שהמלח יוכל להדבק בבשר (אמנם הוסיף גם את טעמו של הר"ן).
- **המרדכי ביאר** שמטרת ההדחה היא לאפשר למלח להוציא את הדם מן הבשר, וכל שיש דם חיצוני, המלח נבלע מן הדם החיצוני וממילא נמנע ממנו לפעול את פעולתו בדם הפנימי.

נ"מ בין הטעמים

1. **לא הדיח ומלח אם יכול לחזור להדיח ולמלוח? הש"ך בס"ק א מביאה את הנ"מ הבולט ביותר והוא שלפי השיטה שללא ההדחה, הדם החיצוני מתמלא בבשר, עולה כי במידה ומלחו ללא הדחה, הבשר כבר פסול הוא ונבלע בו דם, ושוב לא ניתן להכשירו, ולשיטה שהצורך הוא בכדי שהמליחה תועיל להוציא את הדם, אז ניתן להדיח שוב ולמלוח שוב**
2. **חתך את הבשר אם צריך למלוח שוב?** מבואר בש"ך ס"ק ג שלשיטה שהצורך בהדחה הוא בשביל הריכוך, אין צורך למלוח שוב, אך אם הוא בכדי שלא יכנס הדם החיצוני יש צורך (אך יש להעיר שלפי המרדכי הצורך הוא בהוצאת הדם הפנימי, אך כל שיש דם חיצוני אין זה מועיל ולכן אף לשיטתו יש צורך במליחה נוספת.
3. **האם מועילה הדחה מועטת-** מבואר בש"ך ס"ק יד שהדחה מועטת תועיל דווקא לקבוצה הראשונה הסוברת שמטרת ההדחה היא להעביר דם חיצוני, אך לא תועיל לקבוצה השנייה הסוברת שהמטרה היא ריכוך הבשר, שדבר זה לא נעשה ע"י הדחה מועטת
4. **כאשר הבשר נקי, אם יש צורך בהדחה?** לשיטות שהוא משום הדם- צורך, ואם זה בשביל לרכך- יש צורך.
5. **שטיפה במים קרים מועילה?** לשיטות שיש צורך בריכוך יתכן שזה לא יועיל, אך לשיטות שהמטרה היא להסיר את הדם החיצוני- זה מועיל.

הכרעת השו"ע והרמ"א

שו"ע

השו"ע פסק בסעיף א שבמידה ונחתך הבשר, יש צורך בהדחה נוספת, ומשמע שסובר שהמליחה נועדה להעביר את הדם החיצוני.

ולעומת זאת הביא בלשון 'סתם' בסעיף ב שאם מלח קודם ההדחה- הוא יכול לשוב ולהדיח פעם נוספת (אמנם הוסיף ויש חולקים), ומשמע שהמטרה בהדחה היא הריכוך, ולא מהחשש שהדם יחדור פנימה.

אמנם הרב עובדיה בכתב יד בהגהות על הילקוט יוסף (עמוד רנו) שמבואר שהשו"ע פסק כמרדכי שהמטרה היא בהעברת הדם, אך לא בכדי שלא יבלע פנימה, אלא שלא יחסום את הדם מלפעול את פעולתו, ולכן כל שיש דם, צריך לשוב ולא הדיח, ובכל זאת אם לא הדיח ומלח, הוא יכול לשוב להדיח ולמלוח

רמ"א

הרמ"א פסק בסעיף א שלא די בשריה מועטת, אלא יש לשרות את הבשר במים חצי שעה, וזה תואם לקבוצה הסוברת שהמטרה בהדחה היא לרכך את הבשר ולאפשר למלח להוציא את הדם. אמנם בסעיף ב כתב הרמ"א שהמנהג לאסור את הבשר במידה ומלח ללא הדחה, ולא ניתן להדחיו שוב. ובפשטות נראה שהרמ"א נקט לחומרא כזו הדיעות. הש"ך (ג) כתב שהעיקר להלכה שהצורך בהדחה, הוא בשביל להסיר את הדם החיצוני ולא בשביל ריכוך הבשר וכפסק הרמ"א בסעיף ב.

***נמלח בלא הדחה מה הדין? האם אפשר להתיר צלי?
*בשר שנמלח בלא הדחה ראשונה ואח"כ הודח ונמלח בשנית, מה דינו לבישול ולצלי? האם יש לחלק בזה בין זמן שהיית הבשר במלח ובכמות המלח שנמלח?**

תשובה:

נמלח ללא הדחה מה הדין?

התבאר לעיל כי שאלה זו תלויה בטעמי ההדחה:

לדעת הרא"ש (והרשב"א) שההדחה נועדה לריכוך הבשר - תועיל הדחה נוספת.

לדעת הרא"ה והסמ"ק שההדחה נועדה שלא יבלע דם חיצוני ע"י המליחה ולא ייצא - לא תועיל הדחה ומליחה נוספת.

לדעת המרדכי שהמטרה היא שהדם החיצוני לא יחסום מהמלח לפעול את פעולתו, תועיל מליחה נוספת.

למעשה כתב הסמ"ק (סימן רה) שבמידה והבשר נמלח ללא ההדחה, שוב אין לו תקנה, כיון שכבר נבלע הדם בבשר.

לעומת שיטה זו כתב הרא"ש (חולין ח, מו) בשם התרומה שמועיל הדחה ומליח נוספת והמליחה תוציא גם את מה שנבלע מהדם החיצוני (ומבאר הט"ז (יא) שזה נכון רק לשיטה שסוברת שהמליחה לא הועיל להוציא את כל הדם הפנימי ולכן איידי דטריד למפלט דם פנימי הוא פולט גם דם חיצוני).

הב"י כתב שבמקום הפסד מרובה או ערב שבת יש לסמוך על המהר"ם והרא"ש ולהקל.

ובשו"ע כתב: "אם מלח ולא הדיח תחילה, ידיחנו וימלחנו שנית. ויש אוסרין".

הרמ"א כתב שהמנהג כדעת היש אוסרין.

אמנם סייג הרמ"א כדברי הב"י וכתב שבמקום הפסד מרובה, יש להתיר.

וכן הוסיף הרמ"א שאם הודח מעט קודם המליחה יש להתיר בדיעבד.

הש"ך (יד) הט"ז (י) והכרתי (יא) העירו שכל הקולא הזו של הדחה מועטת שייכת רק לדיעה הסוברת שהמליחה נועדה להסרת הדם, ולא לרכך את הבשר וסומכים עליה בדיעבד.

הב"ח (ס"ק א ד"ה ודע בסופו) סבר שאם המלח שהה כשיעור מליחה, אין מקום להתיר אפילו לצורך הפסד מרובה.

אמנם הש"ך (יג) דחה דבריו וסבר שיש להקל במקום הפסד מרובה אף כשהיה שיעור מליחה.

האם אפשר להתיר בשר שנמלח ללא הדחה ע"י צלי

הרמ"א פסק לא להתיר ע"י צלי אף בדיעבד, אלא אם כן מדובר במקום הפסד מרובה.

כמו כן החמיר הרמ"א במידה ונמלח רק מליחה מועטת שמולחים לצלי ובזמן מועט שמולחים לצלי.

אך הקל הרמ"א בצלי שנמלח בשיעור זמן מועט.

וכתב התפארת למשה שהרמ"א רק במידה וגם נמלח בכמות מועטת שהיא לצלי ולא לבישול.

בשר שנטחן בלא הדחה ומליחה מה דינו? האם יש לו תקנה ומדוע?

תשובה:

הפוסקים החמירו בבשר עצמו, משום דוחק הסכין, וכן משום שקשה למלחו יפה יפה, מכל צדדיו.

כך פסק הרב עובדיה יוסף (יחווה דעת ה, נב).

ומכול מקום הקל הרב עובדיה בצליה.

אך השבט הלוי (ב, כז אות א) החמיר אף בצליה משום שכולו בלע דם, עיי"ש.

מתי מותר לאכול בשר שנמלח כמות שהוא?

תשובה:

אם הכוונה שנמלח כמות שהוא ללא הדחה, כבר התבאר שלדעת השו"ע תועיל הדחה נוספת, ולדעת הרמ"א אין להתיר אלא במקום הפסד, והוא הדין לגבי לצלותו אח"כ ודוק.

באיזה מלח מולחים? עם כמה מלח יש למלוח?**תשובה:****באיזה מלח מולחים?**

מבואר בגמ' כי רבא מלח במלח גללינתא שהוא מלח עבה. הרמב"ם סבר שרק מלח עבה מועיל. ואילו רש"י והרא"ש סברו שאדרבה מלח דק טוב יותר ולא מצריך ניפוץ למעשה כתב הב"י וכן בשו"ע שיש למלוח במלח שהוא דק אך לא דק כקמח. ערוך השולחן חילק בזה בין מלח ים למלח הרים.

עם כמה מלח יש למלוח?

הב"י הביא שבתרומה (סימן סב) **ובמרדכי** (חולין תשיט) **בשם רבינו תם** (תוס' קיב. ד"ה 'הני מילי') שצריך שיהיה במלח כמות מלח כזו שלא יהיה ניתן לאכול את הבשר מחמת מלחו. **וביאר המרדכי** שלכן נאמר שצריך למלוח יפה יפה להודיע שצריך שיהיה הרבה מלח, **וכן פסק השו"ע**.

האם צריך למלוח את כל החתיכה? כמה זמן צריך שתשהה החתיכה במלח מצד הדין? כמה זמן צריך מצד המנהג?**תשובה:****האם צריך מליחה מב' צדדים?**

הרשב"א (תורת הבית ג, ג) **כתב** שאין צורך במליחת 2 צדדים והראיה מכך שלא הצריכו לחתוך חתיכה עבה לשנים, והוא הדין לתרגולת שאין צורך למלחה מבפנים. **אמנם הרא"ש כתב** שיש צורך במליחת תרגולת מבפנים. **הטור הציג אותם כחולקים**. אך **הב"י כתב** שאין מחלוקת ושניהם מודים שיש לעשות כן לכתחילה ובדיעבד אינו מעכב. ואף **שמדברי הרשב"א בתורת הבית הקצר משמע** שאין צורך במליחת התרגולת מבפנים אף לכתחילה, מכול מקום בארוך וכן בר"ן עולה שיש צורך לכתחילה. וכן פסק השו"ע. **אמנם הרמ"א פסק** שאין להקל ללא מליחת ב' צדדים אף בדיעבד כשיטות המחמירות שמופיעות במרדכי, אלא במקום צורך. **הב"ח החמיר** אף במקום צורך, במידה ולא נמלח ב' צדדים, אך הקל כשלא נמלח בכולו. **ומדברי הט"ז והש"ך עולה** לכאורה כי להלכה יש לכתחילה להקל שלא בכולו, אך יש להחמיר בב' הצדדים אם לא במקום הפסד.

זמן המליחה?

הרמב"ם והרמב"ן סברו שדי בשיעור מיל, ואין לחלק בין סוגי החתיכות והוא 18 דקות. **אמנם באור זרוע כתב** שכל חתיכה לפי זמן צלייתה. **השו"ע פסק כדעת הרמב"ם והרמב"ן** שדי בשיעור מיל. **הרמ"א הכריע** שיש לעשות כל חתיכה לפי גופה, ולמעשה פסק ע"פ תרומת הדשן שיש למלוח שעה שזה שיעור של חתיכה הכי גדולה.

מה דין בשר שנתבשל בלי הדחה אחרונה, האם צריך ס' כנגד המלח או מספיק כנגד הדם?**תשובה:**

כתוב בהגהות מיימוניות (קושטא) **בשם הסמ"ק** (סימן רה) שבמקוהר והבשר נמלח ובושל קודם שהודח, יש צורך בשישים כנגד המלח, משום שהמלח עצמו נאסר מדין חתיכה נעשית נבלה, וכדעת ר"ת ששייך דין חנ"נ אף בשאר איסורים.

הסמ"ק הביא שיש שהחמירו שבמקרה זה שאפילו באלף אינו מתבטל, משום שהוא עשוי לטעם ואינו מבטל.

אך הסמ"ק דחה דבריהם משום שאין לאסור דבר הבלוע מאיסור יותר מדבר האוסרו.

השו"ע והטור פסקו שצריך שיהיה בקדירה שישים כנגד המלח שבו.

הש"ך (לד) כתב שהכרעתם אינה נובעת מכך שהם סוברים שאומרים 'חתיכה נעשת נבלה אף בשאר איסורין וכדעת הסמ"ק, אלא משום שאינם יודעים לשער כמה דם יש במלח. שהרי השו"ע והטור פוסקים כרבינו אפרים שאין חנ"נ בשאר איסורים.

הרמ"א כתב ע"פ דברי האיסור והיתר שדי שיהיה חתיכה בקדירה כגודל אותו חתיכה שנמלחה ולא הודחה, משום שלכל הפחות יש בחתיכה 30 כנגד המלח שעליו.

עוד כתב הרמ"א שפשוט שכל ההחמרה היא במציאות שלא הודח כלל, אך אם הודח פעם אחת בדיעבד זה מועיל.

מה דינו של בשר שנתבשל ללא הדחה אחרונה ונפל לכלי שני שהיד סולדת בו? ומה הדין כשנפל לכלי שני שהיד סולדת בו ויש בו דבר חריף?

תשובה:

הרשב"א בתשובה (א, תתמד) **ובמרדכי** (חולין תשכו) **כתבו** שיש ספק בדבר בשר שנמלח ולא הודח, ונתנוהו ברותחים בכלי שני, משום שבירושלמי בשבת מבואר בכלי שני- כלי חרס בולע אך תבלין אינו מתבשל, וא"כ יש לדון מה דין בשר זה. שם כתבו שאין להוכיח מכך שמולגין תרנגולת בכלי שני שאין בזה בליעה, משום ששם אינה נמלחת ואף אם תבלע דם, ייצא הדם ע"י מליחה, אבל בשר שכבר נמלח שוב לא תועיל מליחה לפלוט את הדם שבו.

ובאיסור והיתר הארוך (יא, א) **כתב** שנוהגים לאסור משום שרתיחת המלח מצטרפת לחום של כלי שני.

הרמ"א הכריע כדברי האיסור והיתר הארוך לאסור.

אמנם המהרש"ל (ים של שלמה חולין ח, כג) **כתב** שאין להחמיר בזה בדיעבד, משום שמקובלנו שכלי שני אינו מבשל.

וכתב הט"ז (כג) שנראה שהמקל כדעת המהרש"ל לא מפסיד שטעמו מסתבר, ועוד שהאיסור בדם לאחר שנמלח הוא מדרבנן בלבד.

נראה כי אף הש"ך (לז) נוטה עקרונית לקבל את שיטת המהרש"ל, אך מכול מקום כתב שיש להחמיר כדעת הרמ"א במקום שאין הפסד מרובה 'כי יש לדחוק וליישב דברי הפוסקים... לדעתם'.

חריף וכלי שני

בעניין חריף וחומץ כתב הש"ך בשם אפי רבובי שדומה דינו לכלי שני ומלח ויש להחמיר אף בזה.

מה טעם החומרא של הרמב"ם בענין החליטה שאחר המליחה? האם צריך לחוש לזה לכתחילה ומדוע?

תשובה:

בגמ' בחולין (קיא.) עולה כי מעיקר הדין ניתן להכשיר כבד ע"י חליטתו במים רותחין או בחומץ.

אמנם בעניין בשר לא מצינו במפורש כי ניתן להכשירו ע"י חליטה.

אך בגמרא בפסחים (עד:) מבואר כי נהגו לחלוט בשר בחומץ.

ותוספות (פסחים עד: ד"ה אסמיק) ביארו שמדובר בבשר חי, ומועילה לו חליטה ע"י חומץ.

מכול מקום לא מצינו שניתן לחלוט בשר ע"י מים, ובכך להכשירו לאכילה, ואדרבה מצינו שיש צורך במליחה ובהדחה לפני ואחרי, כפי שהתבאר בסעיפים הקודמים.

אך במאירי בפסחים (עד:) כתב שאכן מדין התלמוד מועילה חליטה אף בבשר בין במים רותחין ובין בחומץ [וכן היה מקום להבין מדברי הגאונים שהביא הרשב"א (תורת הבית הארוך ג, ג) אך המעיין שם יראה שמדבריו לעיל משמע שרק בכבד מועילה חליטה ואכמ"ל]

אמנם בב"י בסימן עג מבואר שסבר שבבשר מועילה חליטה רק ע"י חומץ כמבואר בגמ' בפסחים וכפי שביארו תוספות.

מכול מקום להלכה הביאו הרי"ף (חולין לט:) ושאר ראשונים בשם הגאונים שכיום אין להתיר כבד ע"י חליטה משום שאיננו בקיאים בחליטה.

וכתב הב"י שיתכן שהיה מקום להתיר חליטת בשר בחומץ, הואיל ובבשר לא הותרה כלל חליטה בחמין ואין למה לחוש שנדמה בין חמין לחומץ אין צורך בבקאות.

אך הביא שרבינו ירוחם (נתיב טו אות כה) כתב בשם רב עמרם (תשובות גאוניס מהדורת אסף עמוד 44) שיש לאסור חליטה אף בבשר.

האם יש צורך בחליטה לאחר ההדחה?

הרמב"ם (מאכלות אסורות ו, י): הצריך מליחה לאחר הדחה בתרייתא **אמנם שאר הראשונים** (רשב"א- תורת הבית ג, ובתשובה ג, רנא. ר"ן- חולין מא: בדפי הרי"ף ד"ה 'דגים ועופות'. ראב"ד- בהשגות. ועוד) **השיגו על פסק זה**.

וביאור הראשונים שהאדמיות שיצא אחר מליחה ממנו אינו אלא חמר בשר, או שלא החמירו בדם שבושל באופן כזה.

הר"ן (חולין מא: ד"ה 'דגים ועופות') **כתב** שהרמב"ם למד דין זה מחולין (ק"ב): מדים דגים ועוף שנמלחו יחד, שנאסרים הדגים מכוח הדם שיוצא מן הבשר ונבלע בדג, ומשמע שלא ניתן למלוח שוב ולהתירם, ועל כרחך שהמליחה מוציאה רק את הדם החיצוני, והדם שבלוע בבשר לא יוצא, ואינו נאסר משום שהוא דם אברים, ולכן צריך לחלוט את הדם בכדי שלא ייצא בבישול, ולכן דם העוף שנבלע בדגים שאינו דם אברים אוסר את הדג ולא יוצא ע"י מליחה.

הנצי"ב (שאילתא סח) **הביא מקור אחר לדעת הרמב"ם שהוא מגרסת הגאונים לגמ' בחולין** (צג.) 'חתכיה ומלחיה ואדחיה ואפיל לקדירה ושפיר דמי'.

וכתב הב"י: "ולענין הלכה כיון דכל הני רבוותא חולקים על הרמב"ם כוותיהו נקטינן ומיהו היכא דאיפשר טוב לחוש לדברי הרמב"ם".

בדרכי משה (לה) כתב שלא ראה מימיו מי שהיה חושש לזה.

בערוך השולחן (לו- לה) כתב שאף הרמב"ם הצריך חליטה דווקא בבשר שנמלח ח"י דקות בלבד, אבל אם מלחו את הבשר במשך שעה, יודה הרמב"ם שאין צורך בחליטה. למעשה הפוסקים לא החמירו בזה, וכך המנהג.

וכך כתב בילקוט יוסף "כל מקום שכותב מרן הלכה ב"סתם" להיתר, ואחר כך מביא יש אומרים לחלוק על הסתם, הלכה כסתם מרן, בין בהפסד מועט בין בהפסד מרובה, ולא הביא סברת החולקים אלא לכבוד בעלמא. וכן אמר מרן בעצמו, שכן דעתו, וכמו שהעיד מרן החיד"א בספר ברכי יוסף".

***מה דין המלח אחר המליחה, תוך זמן המליחה, ולאחר זמן המליחה?**
***מלח שמלחו בו בשר ונתייבש וחזרו ומלחו בו בשנית, האם יהיה מות הבשר, והאם יהיה מותר לאכול את המלח?**

תשובה:

דין המלח עצמו

הר"ן (חולין מב: בדפי הרי"ף) **כתב בשם הרמב"ם** שמלח שבלע דם, אינו נאסר משום שהוא שורף את הדם. **אמנם הדרכי משה (י) כתב** שדעת כל הפוסקים אינה כן, ומוכח ממה שהתבאר לעיל שכתבו שאם הבשר לא הודח ובושל-צריך לשער שישים כנגד המלח, ויוצא מדבריהם שהמלח עצמו נאסר, והביא שכן כתב הכל בו (סימן ק) במפורש שאין לומר שהמלח שורף את הדם, **וכן פסק הרמ"א להלכה שהמלח עצמו נאסר**.

האם ניתן למלוח פעמיים באותו המלח?

דעת המהר"ם (פסקים ומנהגים ב, לב) שניתן למלוח פעמיים באותו המלח, וזאת אפילו אם עברו כמה ימים מהמליחה הראשונה.

אמנם להלכה פסק הרמ"א שאין למלוח במלח שמלחו בו, והוסיף וכל שכן שאסור לאכול כמבואר לעיל. **ומכול מקום כתב הרמ"א בתורת חטאת** (כלל טו דין כ) שבדיעבד אם מלח מותר [ויתכן שזאת משום שמלח רק פולט ולא בולע, ולדעתו לא בטל ממנו כוח המלח להפליט, ועיין בזה בפרי חדש (לט) ובגרי"א (מב)] **וכתב הש"ך (מ)** שרק אם כבר בישל זה נחשב בדיעבד, אבל אם רק מלח עם אותו המלח, צריך לשוב ולמלוח במלח חדש.

באיזה תנאים אפשר לסמוך על נכרי במליחת הבשר?

תשובה:

לדעת הסמ"ק (סימן רה) ניתן לסמוך על גוי שאומר שהדיח את הבשר, וזאת שאומר כן כמסיח לפי תומו. ומבואר שיש ג' תנאים אפשריים בעניין זה:

1. כאשר הגוי יודע בטיב יהודים.
2. יש נער או נערה שיוצאים ונכנסים והגוי מפחד שיראו שהוא לא מדית, ולכן הוא ידית.

3. הגוי בלאו הכי מדיח משום נקיות.
הריב"א לא הקל כלל בזה ללא טעימת קפילא.
מדברי הסמ"ק מתבאר שניתן לסמוך על דברי הגוי כמסיח לפי תומו, גם בלי כל התנאים שיתבארו כאן, **אך הסתפק הב"י** האם לדעתו יש צורך לכך הפחות בסברא שבלאו הכי מדיחים מצד נקיות.
מכול מקום מדברי הסמ"ג (לאוין קלו) מתבאר שאין לסמוך על גוי רק שהוא מסיח לפי תומו ויש צורך גם שהיהודי יצא ויכנס.
השו"ע פסק להתיר במציאות שהגוי יודע מנהג ישראל, ואומר שהדיח ויש ישראל נכנס ויוצא וכדעת הסמ"ג.
ומשמע מדבריו שצריך גם שיאמר שהדיח, וגם שיהיה ישראל נכנס ויוצא.
אך הרמ"א כתב שדי באחד מ2 הדברים הללו.
ובש"ך כתב (מב) **שלדעת השו"ע** אין לסמוך על עדותו, אלא על כך שיש נכנס ויוצא משום שלזה גם הסמ"ק מודה לסמ"ק.
עוד הוסיף הרמ"א ע"פ האיסור והיתר הארוך (שהובא לעיל) שבמדה והזהירו את הגוי שלא ידיח אלא בפני ישראל, שוב אינו מועיל שיכנס ישראל ויצא, וכן אין לסמוך על דבריו

אשה שקנתה בשר ובשלה אותו ואינה זוכרת אם מלחה אותו, האם נאמר ספיקא לקולא?

תשובה:
הט"ז (כד) פסק במעשה שהיה לפניו בדבר אשה שבשלה בשר ולא זוכרת אם מלחה את הבשר שיש להתיר מטעם ספק דרבנן לקולא, משום שלרוב הראשונים איסורו של דם מבושל הוא מדרבנן.
ועוד שמן הסתם האשה עשתה כדרכה ומלחה ודומה לדין המבואר בברכות (טז). בדבר אדם שקורא קריאת שמע ומסופק אם הוא נמצא ב'וכתבתם' הראשון או השני, וכבר קרא 'למען ירבו ימיכם' יש להניח שהוא בשני, ועשה על פי הרגל לשונו, והיות ויש רוב שעשתה כהוגן אין ללכת בזה אחר החזקה כרגע שהבשר היה לא מלוח, משום שרוב עדיף מחזקה.
אמנם הש"ך בנקודות הכסף (כד) חלק על הט"ז וכתב שאין להקל, והביא לכך 3 סיבות:
 1. כבר אתחזק איסורא בבשר זה שיש לו דם, ולכן צריך ידיעה ברורה שיצא הדם.
 2. זה אמנם איסור דרבנן, אך יסודו מדאורייתא, משום שאיסור דם מדאורייתא, אלא שבמדה ובושל אינו אסור מן התורה, וכתב על כך הש"ך בכללי ספק ספקא דין (כ), שבזה אין לומר ספק דרבנן לקולא.
 3. אין לבדות ספק דרבנן להקל מעצמנו, כפי שכתב הש"ך בכללי ספק ספקא (דין לא)
הש"ך מוכיח שאין להקל בספק מכך שנצרכו הפוסקים בעניין גוי להקל בדרכים שונות, ולא הסתמכו על ספקא דרבנן לקולא.
 (ולכאורה יש לדחות שללא הטעמים הנ"ל לא היה כלל מקום להניח שהגוי הדיח את הדם, ופשוט)

בשר שנתבשל בלא מליחה מה דינו?

תשובה:
דינו של התבשיל
בפשטות, בשר שנתבשל בלא מליחה, אוסר את התבשיל בנותן טעם, וכבר ביארנו בתשובות הקודמות כי לרוב הראשונים איסורו מדרבנן בלבד, בניגוד לדעת הרמב"ם ובדעת השו"ע הדבר נתון במחלוקת.
וכתב הרא"ש (חולין ח, מה) שיש לשער שישים כנגד כל החתיכה.
והראב"ד סבר שדי לשער כנגד הדם
 (ומקובל ע"פ האיסור והיתר שבחתיכה יש שלושים כנגד הדם, ולא כדעת מהר"ם שסבר שיש שישים כנגד הדם)
למעשה פסק השו"ע שיש לשער כנגד כל החתיכה, היות ואיננו יודעים כמה דם היה בחתיכה, ודין זה נלמד בפשטות מדינו של דד הבהמה, שאיננו יודעים כמה חלב יצא ממנו ולכן משערים כנגד כולו.

דינה של החתיכה עצמה

לגבי החתיכה עצמה כתב הרא"ש שיש אוסרים משום שהבשר התבשל בדמו.
ויש מתירים לפי שהדם שנפלט נתבטל בשישים ומה שנשאר, הרי הוא דם אברים שלא פירש שמותר.
הרא"ש הכריע להתיר וכתב שלא שייך לומר כאן שהחתיכה נעשית נבילה משום שהבשר לא נאסר מעולם.
אמנם ההגהות מימוניות (מאכלות אסורות ו, י) **כתב** שהמנהג לאסור.
השו"ע כתב להקל וכשיש שישים כנגד החתיכה יש להתיר אף את החתיכה.
אמנם הרמ"א כתב שיש להחמיר ולאסור את אותה חתיכה, אלא אם כן יש צורך בדבר.

בשר ששהה ג' ימים ללא מליחה ומלחו עם בשר אחר מה הדין במקרה ש: א. הבשר האחר כבר נמלח והודח. ב. הבשר האחר עדיין לא נמלח?

תשובה:

הקדמה- דין בשר ששהה ג' ימים

הראשונים- מרדכי (חולין תשכב) **אור זרוע** (א, תעז) **הביאו שהחמירו הגאונים** שכל בשר ששהה ג' ימים מעת לעת בלא ניקור ולא נמלח ששוב אינו פולט דמו משום שנתקשה מאיסור חלב ודם שבתוכו. **הריב"ש כתב** שזו חומרא, היות ומן הדין הדבר מותר כפי שעולה מהגמ' בחולין (צג, קיג- לגירסת הרי"ף), אך ראוי לחוש לדברי הגאונים במקום שנהגו. **השו"ע פסק כדברי הגאונים** שאין לאכול בשר ששהה ג' ימים ללא מליחה בבישול, אך יש להתיר ע"י צליה.

בשר ששהה ג' ימים שנמלח עם בשר שנמלח והודח

כתב הט"ז (סט, לב) שאם מלח בשר ששהה ג' ימים עם בשר אחר שנמלח והודח, והניחם יחד בכלי שאינו מנוקב- יש לאסור גם את הבשר השני מהחשש שהבשר ששהה ג' ימים בלא מליחה, יפלוט דם ויאסור את שאר הבשר.

בשר ששהה ג' ימים שנמלח יחד עם בשר שעוד לא נמלח

כתב הט"ז (לב) שבמדה ומלח בשר ששהה ג' ימים בלא מליחה עם שאר בשר שנמלח, יש לאסור את הבשר ששהה ג' ימים, ואין לומר שהיות שאמרנו ששוב אינו פולט כך נאמר שאינו בולע, משום שהסיבה שאינו פולט לאחר ג' ימים הוא משום שהדם נתקשה, אך אין זה מעיד על הבשר עצמו שלא בולע, שהבשר לא נתקשה.

ועוד שאין לנו ברור שאכן הדם אינו נפלט לאחר ג' ימים אלא זו חומרא של הגאונים וכפי שהבאנו לעיל בשם הריב"ש.

אך כתב הט"ז שראה מורה אחד שהתיר בזה מטעם כבולעו כך פולטו.

וכתב הט"ז שאותו מורה טעה בזה, שאינו שונה בשר זה מכל בשר שנמלח כבר ויצא מדמו שאנו אומרים בכל מקום שאם ימלחוהו שוב עם בשר אחר הוא יבלע מהדם שבבשר האחר, ונשאר בתוכו כיון שאין בכוחו להפליט.

בשר ששהה ג' ימים בלא הדחה ומליחה, ונצלה: האם מותר לבשלו אח"כ? האם יש להקל בזה כשקודם הצליה עבר הבשר את כל התהליך ההכשרה כדרך שאנו מולחים לקדרה (הדחה, מליחה הדחה)

תשובה:

בשר ששהה ג' ימים אם מותר בצליה?

במרדכי (חולין תשכב) **והאור זרוע** (א, תעז) מבואר שיש להתיר לצלות בשר ששהה ג' ימים ללא מליחה. וכן פסק השו"ע.

בשר ששהה ג' ימים אם מותר לבשלו לאחר צליה?

וכתב בתרומת הדשן (סימן קס) שנראה שאסור לבשל בשר ששהה ג' ימים אף לאחר שנצלה, וכתב שקיבל מרביתו **שכך כתב הר"ח אור זרוע, וכתב שכן עולה מדברי הרא"ש** (שו"ת הרא"ש כלל כ סימן כה) שביאר שאחת הסיבות להתיר צליה, היא שזה דם איברים שלא פירש, ואין זה מועיל אם יבשלו אח"כ. **אך כתב בתרומת הדשן** שמצא שהעתיק אחד מהגדולים בשם גדול אחד שמותר לבשל אחר צליה, ושמע שכן נוהגים בקצת ארצות.

השו"ע החמיר לכתחלה שלא לבשל אף לאחר צליה.

והמהרש"ל (ים של שלמה חולין ח, פה) **החמיר אף בדיעבד.**

הפתי"ש (כה) הביא שהחמודי דניאל (סימן ז) **כתב** שכשם שאין לבשלו, כך אין לצלותו בקדירה ביובש. **עוד הביא הפתי"ש שהרדב"ז** (א, קלח) **כתב** שכל האיסור בבישול אחר צליה, הוא רק במידה והניחו בסיר עם מים פושרים שירתחו בעתיד, אך אם הניח את הבשר ישר לתוך סיר של מים רותחים אין איסור בזה. **וכתב הפתי"ש שנראה שיש לסמוך על שיטת הרדב"ז** בלילי פסחים שלא ניתן לאכול צלי, אך ניתן לאכול צלי שבושל (כמבואר באו"ח סימן תעו).

בשר ששהה ג' ימים ואח"כ נמלח כדין אם מותר לבשלו לאחר צליה?

כתב הט"ז (לב) שמצא בקובץ ישן בשם מהר"י וויל בשם מהרי"ל שכמדומה שמצא בשם ר' עוזר שאם אחר ששהה ג' ימים מלחוהו כשיעור מליחה והדחתו וצלאוהו שוב מותר לבשל.

בשר ששהה במי שרייתו מעת לעת, מה דינו? האם זה משנה מהי כמות המים? מה הדין בכבד?

תשובה:

בשר ששהה במי שרייתו מעת לעת

האגור (סימן אלף קצג) **הביא מחלוקת** בדבר בשר ששהה במים מעת לעת: **יש אוסרים** משום שהדם חוזר ונבלע בבשר. **יש מתירין** בצלי.

תוס' התירו לחלוטין כל עוד זה בצונן.

השו"ע פסק כדיעה האמצעית שיש לאסור בבישול, ולהתיר בצלי.

הרמ"א החמיר אף בצלי כפי שעולה מהדיעה הראשונה.

האם יש הבדל בין בשר מלוכלך שיש בו דם בעין לבשר שאינו מלוכלך?

הש"ך (ס) דקדק מלשון השו"ע שהחמירו דווקא בבשר מלוכלך, אך כשאינו מלוכלך יועיל לו מליחה כשם שמועיל בכלי שני.

הט"ז (לו) והגר"א (נז) כתבו בפשטות שדברי השו"ע והרמ"א נסובים אף במציאות שהבשר נקי ולא נמלח, ואף הש"ך הציע זאת כאפשרות.

והקשה הש"ך כיצד היקל אף במלוכלך בצליה והרי זה דם בעין, וכתב שיתכן שהיות ואין הרבה מים, אין זה נחשב בעין.

האם זה משנה מהי כמות המים?

בסעיף יא מבואר שנחלקו הראשונים בדבר חתיכת בשר שלא נמלחה והתבשלה, ונתערבה בתבשיל: **האם** החתיכה עצמה מותרת גם כן, או שהחתיכה עצמה נאסרת בכל מקרה.

ושם בסעיף יא השו"ע פסק להקל והרמ"א פסק להחמיר.

השו"ע כאן פסק לשיטתו שכאשר יש שישים במים כנגד הבשר, אף החתיכה עצמה מותרת.

ובנדון שלנו הקל אף הרמ"א בספרו תורת חטאת (כלל ג, אות א) והתיר אף את החתיכה עצמה במידה שיש במים שישים כנגד החתיכה, משום שכבוש קל יותר ממבושל.

אמנם המהרש"ל (ים של שלמה חולין ח, ז) **חלק וסבר** שאין לחלק בין כבוש למבושל ולכן יש לאסור את החתיכה עצמה כדין חתיכה שנתבשלה.

הש"ך (סא) והט"ז (לז) הכריעו כדעת הרמ"א שיש להקל אף בחתיכה עצמה.

מה הדין בכבד?

בעניין זה נחלקו האחרונים:

הצמח צדק קדמון (סימן קכא) **והמנחת יעקב** (כלל כד סעיף ב) **והחוות יאיר** (סימן כז) **אוסרים** כדין כל בשר. **אמנם הפרי חדש השער אפרים הפלתי** (עג,א) **התירו** משום שבפשטות כבד לא אוסרת את עצמה אף במבושל, אך אסרנו משום שאיננו בקיאים בין שלוק למבושל, וכבוש פשוט שהוא פחות ממבושל, וממילא ברור שאינו שלוק, ויש להתיר.

מה פירוש המושג אין מליחה בכלים? באיזה בהקשר הוא מובא בסימן סט באר ופרט את הנפק"מ לדינא היוצאים מדין זה?

תשובה:

פירוש הביטוי 'אין מליחה בכלים' הוא שהמליחה אינה מוציאה מן הכלי את מה שמצוי בתוכו. **דין זה הובא בסימן סט בהקשר** לדין הרמ"א ע"פ השערי דורא (טז) שכתב שמותר למלוח בכלי מנוקב כמה פעמים זה אחר זה משום שאין מליחה לעץ שאין נכנס לתוכו כי העץ לא נעשה רותח על ידי מליחה.

הרמ"א פסק בצורה גורפת שמותר למלוח אף בכלי שאינו מנוקב שמלחו בו, לאחר שינקבו בו **וביארנו הנושאי כלים** (ט"ז ס"ק מ, ש"ך ס"ק סז, כרתי ס"ק מז ועוד) שזאת משום שאין מליחה בכלים (כלומר שאינו פולט ע"י מליחה וכפי שביארנו).

[יש להעיר שלכאורה מדברי הרא"ש שדן אם מותר להניח בשר רותח בכלי מנוקב, משמע שהיה פשוט לו שיש מליחה בכלים, שהרי הרא"ש הביא ראיה להיתר מכך שאנו מולחים שוב בכלי מנוקב, אך אף הרא"ש (חולין ח, מב) בעניין דפוס גבינה פסק שאין מליחה בכלים, ובשו"ת רע"א חדשות יו"ד ה דן בזה, והביא מהתפארת למשה שחילק בדוחק בין חרס לעץ, וכן הובא בחידושי רע"א לסימן קה על הש"ך ס"ק מד, ועיין בקובץ מפרשים בדברי היד האחרון שדן האם יש מליחה בכלי חרס, ויש לעיין עוד בזה]

כלי מנוקב שמלחו בו בשר, האם מותר להשתמש בו בחם? בצונן?

תשובה:

כלי מנוקב שמלחו בו בשר, האם מותר להשתמש בו בחם?

בגמרא בחולין (קיא:) **אומר רב יהודה בשם שמואל** שאסור לאכול רותח בקערה שמלח בה בשר, משום שמליח הרי הוא כרותח, וממילא נבלע בקדרה מן הדם, והוא עלול לצאת ע"י הרותח שיניח שם. **הרא"ש** (חולין ח, כח) **כתב** שהגמ' דיברה בכלי שאינו מנוקב, ושלא כדברי המפרשים שהקערה נאסרת אף בכלי מנוקב, שהרי לפי שיטה זו יהיה אסור למלוח פעמיים באותו כלי, משום שהמליחה השניה תפליט את הדם שנבלע במליחה הראשונה.

אמנם הר"ן (חולין מ: בדפי הרי"ף) **כתב כדעת היש מפרשים** שהביא הרא"ש שאף כלי מנוקב בולע את הדם ע"י מליחה.

וכתב הר"ן שאין להוכיח מכך שאנו מולחים פעמים, משום שבזמן שהחתיכה פולטת דם, אין היא בולעת מהדם שיוצא מהכלי, ואין לומר שאחר שתגמור לפלוט, היא תבלע מהדם הבלוע בכלי שעדיין היא פולטת ציר, ואפילו כשפולטת ציר היא לא בולעת.

הטור הביא שלדעת רבינו פרץ יש שיטה אמצעית, ולדעתו כלי חרס בולע אף במידה והוא מנוקב, אך כלי עץ בולע רק במידה שהוא אינו מנוקב.

השו"ע (טז, יז) **פסק כדברי הרא"ש בסתם** שדווקא בכלי שאינו מנוקב, המליחה מבליעה את הדם בתוכו, ולכן אסור להניח שם דבר רותח.

אך הביא בסעיף יז את דעת הר"ן בלשון 'ויש אוסרין אף כלי מנוקב שמלחו בו בשר'.

הרמ"א הכריע שלכתחילה יש להחמיר אף בכלי מנוקב, אך בדיעבד אין להחמיר בזה.

הט"ז הביא שהמהרש"ל (ים של שלמה חולין ח, ס) **פסק כשיטת רבינו פרץ** שיש לחלק בין כלי חרס ולהחמיר בהם אף בדיעבד, ובשאר כלים הקל אפילו לכתחילה.

הש"ך (ע) **והב"ח חילקו גם כן** בין כלי חרס לשאר כלים, אך לשיטתם, אף בשאר כלים יש להחמיר, לכתחילה, וכל החילוק זה לענין דיעבד, שבכלי חרס יש להחמיר, ובשאר כלים לא (וכהכרעת האיסור והיתר הארוך).

האם מותר להניח צונן בכלי שאינו מנוקב שמלחו בו בשר?

לעיל הבאנו את דברי רב יהודה בשם שמואל שקערה שהונח בה בשר מלוח אסור להניח בה רותח.

ובגמ' שם (קיא:) קודם הופעת אמירה זו, נאמרה אמירה נוספת בשם שמואל מפי רב נחמן והיא שסכין ששחט בה - אסור לחתוך בה רותח.

ושם הביאה הגמ' מחלוקת אם מותר לחתוך בה צונן, ללא הדחה, או שצריך להדיחה קודם לכן.

וכתב הרשב"א (חולין קיא: ד"ה 'צונן') שמכך שהגמ' לא התייחסה להנחת צונן בנדון שלנו לגבי כלי שנמלח בו בשר, נראה שמותר להניח בו צונן, ואין זה דומה לסכין ששחט בו בשר, משום ששם יש את דוחק הסכין.

הרשב"א התייחס לכך שהגמ' מספרת שר' אמי שבר כלי שנמלח בו בשר, והיה מקום ללמוד מכאן שאין לו כלל שימוש אף לצונן.

והשיב על כך הרשב"א 2 תירוצים:

○ ר' אמי שבר את הכלי משום גזירה שמא ישתמשו בו לדבר חם.

○ ר' אמי שבר כלי של חרס, ובו יש לאסור משום שהוא פולט הרבה.

אמנם דעת הרמב"ן והראב"ד (תשובות ופסקים סימן עז) **היא** שאף בכלי שנמלח צריך הדחה קודם שמניחים בו צונן, ובמידה ולא הדיחו והניחו בו חתיכה, יכול להדיח את מה ששם בתוכה.

עוד הביא הרשב"א שיש שהחמירו וסברו שאסור להניח צונן בקערה שמלחו בה בשר, ואף הדחה לא תועיל בזה ואם הניח שם חתיכת בשר, צריך להסיר מהחתיכה בכדי קליפה, משום שיש להחשיב את החתיכה כרותחת לעולם.

השו"ע פסק שאין להניח בכלי דבר רותח וכדעת הרשב"א שרק רותח אסור.

ולאחר מכן כתב השו"ע שיש אומרים שאף צונן אסור להניח ללא הדחה, ואם הניח ידיח את הבשר ודי בזה.

הש"ך (ו) **הביא שהרמ"א בתורת חטאת** (כלל יח דין ח) **החמיר לכתחילה** בכלי חרס שלא להניח בהם צונן ללא הדחה וכתירוצו השני של הרשב"א.

וכתב הש"ך שמכול מקום אף בשאר כלים צריך לקנחם היטב קודם שישתמש בהם.

בשר שנמלח בכלי שאינו מנוקב:

א. מה דין הבשר?

ב. מה דין הכלי?

תשובה:

דין הבשר

הגמ' בחולין (ק"ג): **מביאה את דברי שמואל שאמר** שאין מניחין בשר מליח אלא ע"ג כלי מנוקב. **וכתב הרא"ש** (חולין ח, מט) **בשם הרב הברצלוני** שבשר שנמלח בכלי שאינו מנוקב, נאסר הבשר כאילו נתבשל בקדירה.

אך כתב הרא"ש שנראה שלא כל הבשר נאסר, אלא רק מה שנמצא בתוך הציור, משום שהציור אינו מפעפע כלפי מעלה.

אך הביא הרא"ש שרבינו פרץ אסר אף את הבשר שלא נמצא בציור, ואף ר"ת (תוס פסחים עד. ד"ה 'כבולעו') אסר תרנגולת שנמלחה בכלי שאינו מנוקב ואף על שלא שהתה שיעור מליחה, וטעמם שכל שלא נמלח הבשר כראוי אלא בכלי שאינו מנוקב, יש לאסור אף את החלק שלא שהה בציור, משום שהבשר לא מפליט את הדם שבתוכו החוצה אלא ממקום למקום בתוך הבשר, ושוב אין הדם נחשב כדם שבאברים אלא כדם שפירש ונאסר.

רבינו פרץ הביא ראיה לאסור מהמבואר בגמ' שאם מלחו דגים ועופות יחד, הדגים נאסרים, והקשתה הגמ' שבכלי שאינו מנוקב יש לאסור אף את העופות, ומשמע שכל העוף נאסר, שהרי בעניין דגים הגמ' אסרה את כל הדג.

הרא"ש האריך להשיג על רבינו פרץ, וכתב שאף על פי שהוא נתלה ברבינו תם שהוא אילן גדול, מכול מקום דבריו אינם דברים של טעם, וראייתו מדין דגים ועוף אינה ראיה, שבאמת גם במקרה של דגים ועוף, לא נאסרו כל הדגים, ומה שביאר רבינו פרץ שרק במידה והבשר נמלח כולו, יש להתיר את החלק שלא שהה בבשר, אך שכשלא נמלח כראוי אף החלק שלא שוהה בציור אינו מפליט את הדם החוצה אלא בתוך הבשר - אלו דברי נביאות להשחית ממונן של ישראל, ומנין לו שהבשר שלא שוהה בציור אינו מפליט כרגיל כדין כל בשר שנמלח.

עוד הוסיף הרא"ש בתשובה (כלל סימן יז) שיתכן שבמעשה של ר"ת כבר הוציאו את התרנגולת בכלי, ולא היה ידוע באיזה צד הייתה מונחת התרנגולת על הציור, וסיים: "והאוסר עליו להביא ראיה ברורה וחזקה, כי התורה חסה על ממונם של ישראל".

הרשב"א בתשובה לרא"ש (חלק א סימן תסו) **הסכים עם דברי הרא"ש, וכן פסק בתורת הבית הקצר** (ג, א) והוסיף שגם כשיש שומן אין הוא מוליך את הדם לחלק שלא נמצא בציור.

השו"ע פסק כדברי הרא"ש והרשב"א שרק מה שבתוך הציור נאסר (ובזה אין לו תקנה אף ע"י צליה), ואף כשיש שומן לא נאסר מעבר לכך.

(הרב עובדיה למד מכאן שלדעת השו"ע אין איסור דם שפירש ממקום למקום בתוך הבשר ולכן אינו חושש שהדם יפעפע ממקום למקום הבאנו דבריו לעיל)

אמנם הרמ"א אסר כל החתיכה וכדעת רבינו פרץ ור"ת.

ומכול מקום אף הרמ"א הקל בחתיכה שעומדת על חתיכה בתוך הרוטב שאינה נאסרת.

המהרש"ל כתב (ים של שלמה חולין ח, צז) **אף הוא להחמיר** לאסור אף את החתיכה שלא נוגעת בציור, ומכול מקום כתב שבמדה ונתערב אותו בשר בבשר אחר, ואפילו כשנתערב אחד בשנים, יש להתיר, הואיל ומדאורייתא אינו איסור ש'חד בתרי בטל לעולם", אלא שמדברנן נאסר עד שיתבטל בשישים, לכן בזה ניתן להסתמך על שיטת הרשב"א והרא"ש ואין לאסור אלא מה שבתוך הקליפה.

וכתב בערוך השולחן (צה): "לכאורה משמע דזה אינו אלא כשנתערב רק חלק החתיכה שחוץ לציר דאלו בחלק שבתוך הציור ליכא מאן דשרי" אבל מלשון המהרש"ל והפוסקים נראה שהתירו את כל החתיכה ואף מה ששהה בציור, וביאר ערוך השולחן בטעם ההיתר שכיוון שלדעת הרמ"א בסעיף יד יש להתיר חתיכה שנתבשלה בלא מליחה כשנתבטלה ברוב, ולכן יש להקל בנדון דידן גם לשיטת המהרש"ל היות ולדעת הרא"ש והרשב"א במקרה זה נאסר רק החלק ששהה בחתיכה.

הש"ך (עו) כתב שהתירו של המהרש"ל לבטל ברוב של 'חד בתרי', צריך עיון לדינא, ואולי יש לסמוך עליו משום שכל האיסור בדם שבשלו הוא מדברנן, אך מדברי המהרש"ל משמע שמתיר גם כשנמלח שיעור מליחה ושהה שיעור מליחה, [ונראה שכוונתו שבזה הדם לא בושל].

תוך כמה זמן של מליחה נאסר הבשר?

הרא"ש הביא שלדעת הרב הברצלוני בשר שנמלח בכלי שאינו מנוקב, נאסר רק אם שהה בו כדי שיעור צליה.

ולדעת ר"ת נאסר הבשר מיד.

הרא"ש עצמו כתב שדעתו לא כדברי זה ולא כדברי זה, אלא נאסר במידה ושהה בזמן שיכול להרתיח ולהתחיל לבשל. הואיל והבשר נאסר מדין כבוש כמבושל, וא"כ צריך למדוד כמה זמן לוקח לו לרתוח ולהתבשל, ואם שהה פחות מזה, נאסר כדי קליפה כדין בשר שנופל למים חמים, שדין מליח כרותח.

השו"ע פסק כדעת הרא"ש שהכלי נאסר רק כששהה בשיעור של בישול.

אמנם הרמ"א כתב שיש להחמיר אפילו בשהה מעט מרגע שנראה הציור בכלי וכדעת ר"ת.

דין הכלי

הכלי ודאי נאסר ואסור להניח בו רותח כפי שהבאנו לעיל מדברי הגמ'.

אך מכול מקום הרמ"א פסק ע"פ השערי דורא (טז) שמותר למלוח בכלי מנוקב כמה פעמים זה אחר זה משום שאין מליחה לעץ שאין נכנס לתוכו כי העץ לא נעשה רותח על ידי מליחה, ואף בכלי שאינו מנוקב, יהיה מותר למלוח בו, במידה ואח"כ ימלחנו, מאותו הטעם
ביארו הנושאי כלים (טי"ז ס"ק מ, ש"ך ס"ק סז, כרתי ס"ק מז ועוד) שזאת משום שאין מליחה בכלים (כלומר שאינו פולט ע"י מליחה וכפי שביארנו).

האם מותר לכבוש בכלי שאינו מנוקב שמלחו בו?

מבואר ברמ"א שאין איסור לכבוש בכלי שאינו מנוקב שמלחו בו
הט"ז (מא) כתב שיש לצמצם את דברי הרמ"א רק למציאות שלא נכבש מעת לעת, ורצה לחדש שלא נאסור אף בזמן מהיר מחמת המלח.
אך הש"ך (סח) כתב שלעולם הבשר לא יאסר, משום שקודם מעת לעת- אין זה כבישה ואף אם יהיה שם ציר, לעולם אנו אומרים שאין מליחה בכלים, ואין בכוח מלח וציר לכבשו קודם מעת לעת, ואף שלאחר מעת לעת אכן הוא נכבש, אך בזמן זה כבר יש בו טעם לפגם וממילא אינו נאסר.
אך כתב הש"ך שמכול מקום יש לאסור לכתחילה לשהות בשר בכלי זה בכבישה בשיעור מעת לעת, משום שאין לתת טעם לפגם לכתחילה כמבואר בסימן קכב.
רע"א הביא את דברי המנחת יעקב (על התורת חטאת כלל יא סעיף ט ס"ק יד) **שביאר** מדוע הט"ז אסר בכבישה ולא סבר שיש בזה נתינת טעם לפגם, וזאת משום שמן הסתם מולחים את הבשר הרבה, עד שהציר זב ממנו נעשה חריף ומשתבח.

כלי מנוקב:

- א. מהו שיעור הזמן שישהה הבשר בכלי בכדי שיאסר?
- ב. מהו שיעור הבשר שנאסר האם רק מה שבתוך הציר או כל החתיכה? במה תלוי מחלוקת הראשונים?
- ג. מה הדין בחתיכה שע"ג חתיכה?
- ד. מהו שיעור המלח שנמלח בו הבשר בכדי שיאסר?

תשובה:

א. **שיעור הזמן שישהה בכלי בכדי שיאסר המרדכי** (ביצה סימן תרעד) **כתב בשם הראב"ה והיראים** שכבישה שאינה בחומץ נעשית רק לאחר ג' ימים כמבואר בע"ז (וג). שבכדי להוציא טעם מכלי- יש להשרותו ג' ימים.
הרא"ש (חולין ח, מט וכן בע"ז ב, כ) **וכן המרדכי בשם ר' יצחק בר' אברהם כתבו** שבכבישת שאר משקין די בזמן של 'מעת לעת', כלומר- 24 שעות בשביל שייחשב כ'כבוש' כמבואר בחולין (קח). שיש חידוש בכך שבשר וחלב לא נאסרים מתורה כאשר הם מושרים יחד יום שלם, ומשמע שבשאר איסורין, די ביום אחד בכדי שהאיסור יבלע בכלי ויאסור את הכלי.
וכתב הרא"ש שכבישה ע"י ציר נעשת בשיעור זמן שהתבשיל יעמוד על האש וירתח.
השו"ע בסימן קה פסק כדברי הרא"ש ששיעור כבישה הוא מעת לעת, ובמלח בשיעור רתיחה.
וכן פסק בפשטות בסימן סט סעיף טו ביחס לבשר שלא נמלח ששהה בכלי.

ב. שיעור הבשר שנאסר

בעניין זה נחלקו הרא"ש ורבינו פרץ:
לדעת רבינו פרץ יש לאסור אף את החתיכה שמחוץ לרוטב משום שהמלח מפעפע בכולו והדם פורש ממקום למקום, ודם שפירש ממקום למקום נאסר.
לעומתו סבר הרא"ש שאין להחמיר בזה ולכלות ממונם של ישראל, ומנין לו דבר זה ללא ראיה.
ובתשובת הרא"ש גם מבואר שחלק על עצם העקרון שדם שפירש ממקום למקום- נאסר.
השו"ע הכריע כדעת הרא"ש שלא נאסר אלא מה שמחוץ לרוטב.
ומכאן למד הרב עובדיה שהשו"ע סובר שדם אברים שפירש ממקום למקום מותר.
הרמ"א לעומת זאת החמיר כדעת רבינו פרץ.
ועולה שהרמ"א סבר שדם אברים שפירש- אסור.

ג. חתיכה שעומדת על גבי חתיכה

כתב הרמ"א שיש להקל בחתיכה שעומדת על גבי חתיכה שאינה נאסרת אלא כדי קליפה.

ד. מהו שיעור המלח שנמלח בו הבשר בכדי שיאסר?

בגמ' בפסחים (עו.) אומר רבא שדין מליח כרותח הוא במציאות שהבשר לא נאכל מחמת מלחו

מדברי רש"י (חולין קיב. ד"ה 'דאינו נאכל') נראה שמדובר בסוג מליחה מאוד חמור כגון בשימור בשר, שבשביל לאפשר את אכילתו יש צורך בשריה.
אמנם תוס' (חולין קיב. ד"ה הני מילי) **כתבו בשם ר"ת** שכל מליחה שנעשית להכשרת הבשר מוגדרת כמליח **הרא"ה** (בדק הבית ד, א) **מצריך** שטעם המלח יהיה מורגש לאחר הדחה ובישול.
והראב"ד (מאכלות אסורות ט, יח) **כתב** שזה כל שלא ניתן לאכול לבד **הר"ן הגדיר** שזה כל שנמלח בכדי לאכול בקדרה ולא לצלי ולאחר שיעור המליחה, ולא הדיחו אותו ממלחו, ואם מלחו לצורך עיבוד, הוא נחשב מליח אף לאחר שהדיחו אותו **השו"ע בסימן קה פסק כדברי הר"ן** שאם נמלח לקדרה ולא הודח דינו כצלי, או לעיבוד אף אם הודח **הרמ"א החמיר וכתב** שהיות ואיננו בקיאים יש להחשיב גם מליחה לצלי כרותח, אך יש להקל במקום הפסד מרובה.
הש"ך (סימן צא ס"ק יא) **סבר** כתב שמליח נחשב מליח גם קודם זמן שיעור מליחה וגם לאחר מכן וכן הסיק הפרי חדש (צא ט-י)

מהו מעשה דרש"י?
באר את שיטות הראשונים בזה להקל ולהחמיר פרט מהם הנפקא מינות היוצאים ממעשה דרש"י, וכיצד נפסקה ההלכה

תשובה:

מעשה דרש"י

ראשונים רבים הביאו מעשה של רש"י בדבר בשר שנמלח כדין ושהה כדי מליחה, וכששמו אותו בכלי ללא הדחה, הוא נתמלא בציר, והתיר אותו רש"י.
סיבת ההיתר היא שהציר לאחר המליחה אינו נחשב כדם.
אמנם מכול מקום נאלצו הראשונים לבאר מדוע שלא ייאסר הציר מחמת המלח שמלא הדם, ויחזור ויאסור את הבשר.
הראשונים הביאו לכך ב' טעמים:
 1. הדם נדבק במלח ואין לו כוח ליבלע בבשר.
 2. פסק כוחו של המלח משום שהפליט את הדם מהבשר ושוב אין להחשיבו כרותח.
על אף היתרו של רש"י ראשונים רבים החמירו בעניין זה, וכך העידו תוספות (חולין קי"ב: ד"ה ודגים) שהעם נהגו לאסור בזה.

אף בקרב הנוהגים לאסור יש מחלוקת עד כמה יש לאסור:

השערי דורא (סימן יד, א) אסר רק כדי קליפה מן הבשר.
האיסור והיתר (י טז) **אסר** את כל הבשר נאסר בדיעבד.
השו"ע פסק שלכתחילה יש לחוש לדעת האוסרים.
הרמ"א כתב שיש לאסור אף בדיעבד אך רק בכדי קליפה וכדעת השערי דורא.
וביאר הש"ך (פ) שהטעם לאסור הוא משום שהציר נחשב כרותח, ומ"מ אינו נבלע אלא בכדי קליפה..
המהרש"ל (ים של שלמה חולין ח עו) **החמיר** בכל וכדעת האיסור והיתר.

נפקא מינות שעולות מתוך מעשה דרש"י

- א. **בשר אחר שנפל לציר-**
פסק השו"ע ע"פ ההגהות אשר"י (חולין ח, מט) שאף בשר אחר שנפל לציר של הבשר לאחר ששהה שיעור מליחה לא נאסר, וכתב השו"ע שהמחמירים במעשה דרש"י יחמירו אף בזה.
אכילה ללא הדחה בתרייתא
- ב. **מדברי השו"ע עולה** שהמתירים במעשה דרש"י יתירו לאכול את הבשר ללא הדחה בסוף. האחרונים נתקשו שהרי לעולם יש חובת הדחה בסוף הליך המליחה, ונאמרו בזה מס' תירוצים:
 - **הט"ז (נט) ביאר** שכוונת השו"ע שאין צורך בהדחה סמוכה למליחה, ולחולקים על מעשהו של רש"י יש צורך.
 - **הש"ך (פה) הציע** (בביאורו השני) שהשו"ע סובר שלסוברים כרש"י ניתן לאכול את פנים החתיכה ללא הדחה.
- ג. **נחתך הבשר קודם שהודח**
רבינו יונה (אגרת התשובה, פט) הצריך הגעלה לסכין שחתך בשר שנמלח ולא הודח.
 וכתב הב"י שזה נכון רק לחולקים על רש"י, אך לדעת רש"י אין צורך בזה, משום שלאחר זמן המליחה אין המלח אוסר.
אמנם הרמ"א הקל בזה למרות שהחמיר במעשה דרש"י משום שסבר שאין מליחה בכלים.

מה לדעתך יסוד ההיתר לבשר קפוא שמיובא מחו"ל? האם ניתן למלוח בשר בהיותו קפוא?

תשובה:

מליחת דבר קפוא

עולה מדברי הפוסקים שלא מועילה המליחה כאשר הבשר קפוא (איסור והיתר הארוך א, ד, הגהות שערי דורא טו, א, ים של שלמה חולין ח, צג ועוד).

הסיבה לדבר פשוטה וכפי שניסח זאת המהרש"ל: "נראה לעינים מיד כשנקרש שקשה כמו ברזל, ואין פולט שום דבר", ולכן יש למלחו רק לאחר שהופשר.

אמנם בהגהות שערי דורא (טו, ו) **כתב:** "אם נפטר אח"כ טוב למולחו פעם אחרת (לא הובא בדפוס פרייליך ונמצא באונגר ובעוד דפוסים).

ותמה המהרש"ל על כך שמשמע מלשונו שזה רק לכתחילה, והרי כל עוד קפא לא מועילה המליחה כלל וכפי שהבאנו בשמו לעיל.

על כן כתב המהרש"ל שיש לפרש שהכוונה שמשאיר את הבשר לאחר שהופשר את אותו מלח מעת לעת, ולכתחילה טוב לשים מלח חדש.

הש"ך (יא) הביא את דברי המהרש"ל.

הפרי מגדים (שפתי דעת, יד) **כתב** שאם נמלח זמן מסויים קודם שקפא וחזר קפא, אין לצרף את זמן המליחה קודם שקפא, אלא צריך שישהה במלח לאחר שקפא בשיעור של מעת לעת, היות וכבר נתבטלה רתיחה הראשונה.

אמנם ערוך השולחן (יח-יט) כתב שמלשון המהרש"ל וההגהות שערי דורא משמע שיש לצרף את מה ששהה קודם ורק אם הדיח מיד, אין זה נחשב שנמלח (ולכאורה דקדוקו אינו מוכרח כלל עיין ודוק).

עוד כתב ערוך השולחן שאף הסברא אומרת שיועיל הצירוף, שאם נאמר שהקפאה ביטלה את כוח המלח, ממילא לא יועיל שנשרה בו גם לאחר ההקפאה (אף דחיה זו אינה ברורה שנראה שאין בכוונת הפרי מגדים שבטל כוח המלח, אלא שהיות ונוצר הפסק, יש להחשיב את המליחה כהתחלה מחודשת וצריך רצף של מעת לעת ופשוט).

למעשה כתב ערוך השולחן שאף שסברת הפרי מגדים תמוהה-יש לחוש לדבריהם, אך לדינא נראה עיקר שמועיל הצירוף.

האם בשר קפוא ששהה ג' ימים שייך לחומרת הגאונים על בשר ששהה ג' ימים ללא מליחה?

דעת הפרי מגדים (שפתי דעת נג) שבשר קפוא ששהה ג' ימים ללא מליחה, אסור בכל מקרה ואף הדחה לא תועיל בזה, היות והשרייה לא יכולה לרכך בשר קפוא.

דעת הערוך השולחן (עט) שבשר קפוא ששהה ג' ימים ללא מליחה, לא נאסר, אף כשלא השרו אותו, משום שלא שייך לומר שהדם מתקשה בתוך הג' ימים, היות והיה קפוא, וכשיופשר הוא יחזור לקדמותו.

ערוך השולחן הביא ראיה לשיטתו מהמבואר בבית שמואל (יז, עח) בעניין עגונות שאעפ"י שאין מעידין על המת לאחר ג' ימים הואיל וצורתו משתנית, מכול מקום כשהוא מונח בקור ונקרש היתירו הב"ש משום שצורתו אינה משתנית.

הרב עוזיאל (משפטי עוזיאל יו"ד א, ו) **כתב לחלק** בין בשר שהיה מונח עליו קרח ממש, שיש מקום להחמיר אם לא במקום הפסד מרובה מהחשש שיש להחשיב את הבשר ככבוש (וכפי שיתבאר לקמן בסעיף טו שבשר ששהה במים מעת לעת נחשב ככבוש). לבין מציאות שהיה קפוא ללא שהיה קרח מונח עליו כגון במקפיא וכיו"ב, שבה יש להקל לכתחילה משום שאינו מתקשה וכן אינו נחשב ככבוש.

באיגרות משה (יו"ד א סי' כז) נטה מעיקר הדין להקל, אך כתב שאין לעשות כן לכתחילה, וההיתר הוא רק בדיעבד, או במקום צורך גדול שנחשב כדיעבד.

הרב עובדיה יוסף (יביע אומר יו"ד ב, ד) הקל בזה לכתחילה.

נראה כי למעשה רוב הבשר המיובא מחו"ל נמלח קודם ההקפאה, ולכן אין כלל בעיה.

אמנם בעבר, ושמא אף היום יש בשרים שלא הומלחו קודם ההקפאה, ונסמכים על דעת הרב עובדיה והרב עוזיאל וערוך השולחן שאין בעיה בבשר קפוא ששהה יותר מג' ימים.

באר היטב דין מליחת בשר קפוא בכל אחד מהאופנים הללו:

א. נמלח בהיותו קפוא

ב. נמצא אחר המליחה מקצת חתיכה קפואה.

ג. נמלח כדין כשהוא מופשר אך הוקפא קודם ששהה שיעור מליחה

תשובה:

א. נמלח בהיותו קפוא

ביארנו לעיל שמוסכם בפוסקים שלא מועילה מליחה לבשר קפוא. אמנם מלשון השערי דורא משמע שזה רק לכתחילה. וביאר המהרש"ל שכוונתו שבדיעבד ניתן לצרף את המלח שקודם המליחה, אף לאחר המליחה, אך פשוט של מועילה המליחה בעודו קפוא.

ב. נמלח ונמצא החתיכה קפואה באמצע

הפתי"ש (ו) הביא שבספר לוית חן (פרשת אחרי מות) **כתב** שאין תקנה לבשר זה במליחה נוספת משום שכבר נפלט כל הדם סביבו, ולכן המליחה לא תועיל לפלוט רק את הדם שבפנים. **הר כרמל** (י"ד יב) **חלק על טעם זה אך הסתפק** שמא נסתמו נקבי הפליטה של מה שהוכשר והוא יבלע את הדם האסור, ולא יפלטנו. **אך למעשה הקל בזה..** **הגבעת שאול** (סימן טז) **כתב** שאם עוד לא הודח הבשר, יש תקנה אם ידחינו מעט רק להעביר הלכלוך של הציר ואז תועיל מליחה בשנית אף שלא במקום הפסד. אך אם הודח היטב אין לו תקנה אלא בצליה, ואם נמלח אף צלי לא תועיל.

ג. נמלח והוקפא קודם ששהה שיעור מליחה

הפרי מגדים (שפתי דעת, יד) **כתב** שאם נמלח זמן מסויים קודם שקפא וחזר קפא, אין לצרף את זמן המליחה קודם שקפא, אלא צריך שישהה במלח לאחר שקפא בשיעור של מעת לעת, היות וכבר נתבטלה רתיחה הראשונה. **אמנם ערוך השולחן (יח-יט) כתב** שמלשון המהרש"ל וההגהות שערי דורא משמע שיש לצרף את מה ששהה קודם ורק אם הדיח מיד, אין זה נחשב שנמלח (ולכאורה דקדוקו אינו מוכרח כלל עיין ודוק). **עוד כתב ערוך השולחן** שאף הסברא אומרת שיועיל הצירוף, שאם נאמר שההקפאה ביטלה את כוח המלח, ממילא לא יועיל שנשרה בו גם לאחר ההקפאה (אף דחיה זו אינה ברורה שנראה שאין בכוונת הפרי מגדים שבטל כוח המלח, אלא שהיות ונוצר הפסק, יש להחשיב את המליחה כהתחלה מחודשת וצריך רצף של מעת לעת ופשוט). **למעשה כתב ערוך השולחן** שאף שסברת הפרי מגדים תמוהה-יש לחוש לדבריהם, אך לדינא נראה עיקר שמועיל הצירוף.

סימן ע

דם בעין שנפל על הבשר- מה דין הבשר בכל אחד מהאופנים הבאים:

- א. נפל עליו הדם אחר ששהה שיעור מליחה.**
- ב. נפל עליו הדם קודם ששהה שיעור מליחה.**
- ג. נפל עליו הדם תוך זמן צלייתו**

תשובה:

הקדמה- מתי בשר פולט דם ע"י מליחה?

מבואר בגמ' בחולין (ק"ג.) שבשר פולט דם ע"י מליחה, ולכן אנו מולחים את הבשר בכדי להוציא את דמו. ומכול מקום למדו הראשונים שלא תמיד הבשר פולט דם.

עניין זה נלמד מהגמרא בחולין (ק"ב:) שם **מבואר** שדג ועוף שנמלחו יחד- נאסר הדג משום שבלע מדם העוף. ולכאורה עולה שהדג לא יכול לפלוט את דמו ע"י מליחה, בביאור הדבר נחלקו הראשונים:

- **הר"ן ביאר שהרמב"ם למד מכאן** שמליחה לעולם לא מוציאה את כל הדם ולכן יש צורך במליחה בכדי להצמיח את הדם שיהיה דם שלא פירש שמותר, ואין זה מועיל בדג שבלע דם חיצוני.
- **הר"ן סבר** שבשר פולט רק את דמו ולא דם אחר.
- **רבינו יונה סובר** שבשר יכול לפלוט גם דם אחר, אך אר בזמן שהוא פולט את דמו שלו.
- **לדעת ר"י אורלני"ש** הדם פולט דם אחר גם כל זמן שהוא מוציא ציר.
- **מורו של הרשב"א סבר** שבשר יכול לפלוט גם חיצוני בלי קשר לפליטתו שלו, ובעניין דגים ניתן לומר שאכן תועיל להם מליחה נוספת, או שדגים בולעים יותר מבשר, ולכן לא יוכל המלח להוציא את כל מה שהם בלעו.

השו"ע מביא בתחילה את דעת הר"ן שבשר לא יכול לפלוט כלל דם חיצוני.

ולאחר מכן מביא את היתרו של רבינו יונה שכל שהוא פולט דמו שלו הוא פולט דם חיצוני.

ולאחר מכן הביא דיעה שלישית ש"יש מתירים בכל זה".

וביאר הש"ך (כח) והט"ז (יד) שהכוונה למורו של הרשב"א שסובר שבשר יכול לפלוט דם חיצוני ע"י מליחה בלי קשר לפליטת דמו שלו.

הרמ"א פסק שהמנהג להחמיר אף בדיעבד במציאות של בשר שנפלט כל דמו ששהה עם בשר מלוח שלא שהה עדיין שיעור מליחה, ולכתחילה יש להחמיר בזה במידה ועבר יב שעות ממליחת הבשר, וכפי שנביא לקמן ששיעור הרשב"א בשם רבו, שלאחר זמן זה הבשר אינו פולט ציר, וממילא אינו יכול לפלוט דם, אך היקל במקום הפסד מרובה כדעת השערי דורא שיש משערים שכל זמן של מעת לעת עדיין פולט ציר. אך אם לא עברו אפילו יב שעות אין כלל מקום להחמיר.

האם בשר פולט דם בעין כשהוא פולט מדמו שלו או רק דם אברים?

כתב הרמ"א מכוח דברי תוספות (חולין ק"ג.) ד"ה 'אין מחזיקים') שבשר אינו פולט 'דם בעין' שנפל על בשר, אפילו בזמן שהוא בתוך שיעור מליחתו, וגם אין לומר שבזמן זה הוא לא בולע דם כל עוד הוא טרוד בפליטת דמו, שאין זה מועיל ביחס לדם בעין.

אך מכול מקום כתב הרמ"א שרק הבשר שבתוך הציר נאסר מן הדם בעין, ולא מה שלמעלה ממנו.

הפרי מגדים (עו, ט) מבאר את הכללים לגבי דם בעין וכותב:

דם בעין שנפל על צלי אצל האש אסור.

דם בעין שנפל על בשר מלוח תוך שיעור מליחה אפילו לא שהה רק משהו אסור לצלי.

וזאת בניגוד לדם שעל פני הבשר שלמרות שנחשב כדם בעין קל יותר ולא נאסר אצל האש, וכן לא נאסר בבשר מלוח עד שיששה שיעור מליחה.

באר ג' טעמים להיתר מליחת כמה חתיכות יחד. האם הם מוסכמים על כל השיטות? מה הנ"מ בטעמים אלו לדינא?

תשובה:

בגמ' בחולין (ק"ג.) **מסופר** שרב ששת מלח כל חתיכת בשר בפני עצמה.

ודחתה הגמ' שאם הוא חושש שהדם יפלוט מחתיכה לחתיכה, יש לו לחוש גם בתוך החתיכה עצמה.

הראשונים הציעו מספר ביאורים מדוע באמת אין לחוש שחתיכה אחת תבלע דם מחברתה:

לדעת רש"י (ק"ג.) ד"ה 'אלא לא שנא' כל שהדם פולט הוא לא בולע.

תוספות (חולין קיב: ד"ה 'יודגים') **כתבו** שהסיבה שאין לחוש שהבשר שנפלט יחזור ויבלע, הוא משום שהדם היוצא מהמליחה הוא 'משרק שריק'. כלומר, לא נוח להבלע אלא מחליק ונופל.

תוס' התקשו בביאור זה, שהרי יש מקומות בהם יש גומות בבשר והדם אינו מחליק ממנו, וממילא הוא יבלע בבשר.

תוס' הציעו ביאור נוסף, והוא שאף לאחר שהבשר סיים לפלוט דם, הוא עדיין פולט ציר, ובאותו זמן גם פולט את הדם שבלע מההחתיכות האחרונות.

כתבו תוס' בשם ר' יוסף מאורליני"ש שיש לבאר שאף במציאות שחלק מחתיכות הבשר כבר סיימו לפלוט, מכול מקום כל עוד המפגש של הדם מהחתיכה האחת עם החתיכה השניה היה כאשר עדיין הבשר היה בפליטה, שוב לא נסתמה דרך פליטתו, ויכול הבשר להמשיך ולפלוט אף את הדם שמגיע מחתיכות אחרות, ואין הדם נשאר בתוכו.

תוספות העלו אפשרות נוספת, והיא, שכל זמן שהחתיכה פולטת ציר, היא אינה בולעת דם מהחתיכות האחרות (ובזה שונה זה מהביאור שהובא לעיל שהיא אכן בולעת את הדם אלא פולטת אותו).

הטור והשו"ע פסקו שמותר למלוח כמה חתיכות יחד, וביארו ע"פ הביאור האחרון של תוס' שכל שהבשר פולט ציר, אין הוא בולע דם.

נ"מ ראשונה - האם יש לחוש שלא יתבקע דם בין הגומות?

הרמ"א כתב שנהגו להחמיר שלא יתבקע דם בגומות הבשר, ולכאורה זה בשביל לחוש לסברא הראשונה בתוס' שהדם ע"י המלח מחליק, ולא נבלע, ולכן אם הוא נמצא בגומות הוא כן בולע.

א"כ הנ"מ הראשונה היא האם יש לחוש לדם בגומות, לפי הסברא הראשונה שהדם לא נבלע מפני שהוא מחליק יש לחוש ולשאר השיטות אין לחוש.

נ"מ שניה - האם מותר למלוח חתיכה עם חתיכה שכבר פלטה דמה ולא צירה לדעת הר"י מאורליני"ש אסור כי כבר סיים לפלוט דם, ולדעת שאר השיטות זה מועיל כי עדיין משרק שריק ועדיין פולט ציר.

נ"מ שלישית - בכלי שאינו מנוקב לדעת הפירוש הראשון בתוס' לא שייך לומר משרק שריק כשהוא בתוך ציר שזה כמו גומות, ולשאר השיטות מותר (עיי' פרי מגדים משבצות זהב, א).

בשר כשר וטרף שנמלחו יחד, האם הבשר הכשר נאסר? מה הדין באחד מהם מלוח ונוגעים זה בזה?

תשובה:

בגמ' בחולין (קיב: - קיג.) מבואר שרב מרי בר רחל הסתפק האם יש לאסור בשר טמא שנמלח יחד עם בשר טהור.

רש"י ביאר (חולין קיב: ד"ה 'אימלח') **שספקו של רב מרי בר רחל היה** האם יש לומר שהיות והבשר הטהור פולט את דמו, כך הוא יפלוט את השמנונית של האיסור שנבלע בתוכו, או שרק בעניין דם אחר, אנו אומרים שכשם שפולט את דמו כך הוא פולט דם אחר.

רבא הכריע לרב מרי בר רחל, שיש לאסור את הבשר הטהור, ויוצא שאין לומר שאגב שהוא פולט את דמו כך הוא יפלוט את שמנונית האיסור.

הגמ' הקשתה על מסקנת רבא מדברי הבריייתא שמתירה דג טהור שנמלח יחד עם דם טמא.

ומתרצת הגמ' שהבריייתא עסקה במציאות שהדג הטמא לא היה מלוח אלא טפל, ורק הדג הטהור היה מלוח ועל כן הוא לא נאסר. ועולה מהגמרא שבמידה והבשר הטמא הו המלוח יש לאסור, והוא הדין כששניהם מלוחים.

א"כ מדברי הגמ' יוצאים 2 חידושים:

- לגבי שמנונית איסור, איננו אומרים שכשם שהבשר פולט דמו, הוא פולט גם האיסור שנבלע בו.
 - במידה והבשר הטהור מלוח אך התפל אינו מלוח, אין הבשר הטהור נאסר.
- וכן פסק השו"ע שיש לאסור בשר טהור שנמלח עם בשר טמא במידה ושניהם מלוחים, או שהטמא מלוח והטהור תפל, אך יש להתיר כשהטהור מלוח והטמא תפל.

האם יש להתיר בשר טהור מלוח שנמלח עם בשר טמא תפל כשהם נוגעים זה בזה?

הרא"ש (חולין ה, מב) מתקשה מדוע אין לאסור את כשהחתיכה האסור טפלה, והרי היא נוגעת בחתיכה הטהורה, וממילא אף היא נעשית מלוחה, ויכולה לאסור את הטהורה.

הציע הרא"ש בתחילה שאכן מדובר שהחלק הטהור הנוגע בטמא לא היה מלוח.

עוד כתב הרא"ש שיתכן שאף כשהחלק כן היה מלוח, אין העברת המלח מספיקה בשביל שהאיסור יכול לפלוט להיתר.

מדברי הטור והרשב"א נראה שסברו שיש להתיר אף כשהחלק המלוח נוגע בחלק הטפל.

אך הר"ן והתרומה (סימן סג) אסרו במקרה זה.

השו"ע סתם בתחילה שיש להתיר אף כשנוגעים זה בזה.

אך הוסיף השו"ע שיש אוסרים בנוגעים.

הרמ"א בסימן קה סעיף י כתב שיש להחמיר כדעת האוסרים.

הש"ך (כ) ציין שהרמ"א עצמו בספרו תורת חטאת(סוף כלל כא) הקל כדיעה הראשונה.

וכתב שכן **הכריעו המהרש"ל** (ים של שלמה חולין ח, פ) **והט"ז**.

